



ÖRÖKSÉG

2007. MÁRCIUS

XI. ÉVFOLYAM

3. SZÁM

M Ű E M L É K ■ R É G É S Z E T ■ M Ű T Á R G Y

A KULTURÁLIS ÖRÖKSÉGVÉDELMI HIVATAL TÁJÉKOZTATÓ FOLYÓIRATA ■ WWW.KOH.HU

TARTALOM



JEGYZET

Petőfi házai	2
Ötven éves a Műemlékvédelem folyóirat	2

NAPIRENDEN

Napi gondok – interjú Kiss Bander Mariannal /lejegyezte Nagy Zoltán	3
--	---

MAGYAR MŰHELY

Tevan Margit, a magyar ötvösség megújítója /Turok Margit	4
Hild József tervei a Pest város Építő Bizottmánya anyagában /Hidvégi Violetta	6

HOZZÁSZÓLÁS

Jelentés a frontvonalból /Goldfinger Zita, Hajdú Ádám	8
Amit érdemes megvitatni és amit nem /Arnóth Ádám	12

MÉRLEG

A bűnügyi együttműködés első éve /Buzinkay Péter	13
Műtárgyak védettségének felülvizsgálata	13
Házunk tája /a szerkesztő	14

TÜKÖR

“Szabadságkori jel” és “dísz-magyar öltözet” /Tompos Lilla	15
Ászár, avagy a közhivatalnok öröme /Dr. Papp Erzsébet	16
Koronás címer egy műemlék csúcsán – 1949-ben? /Éri István	17

PRO MEMORIA

A Wagner-ház /Vizy László	18
ROP – Kőszegre	18
A Kultúrpoint híreiből	19
Citromdíj	19

Petőfi házai

Hány otthona volt, Úristen! És hány otthontalansága. Az út szélére vetett vándor biztos bizonytalansága kísérte, és mégis; otthon volt a Hazában. Az egészben. Ha olvasod – mert ez a legfontosabb – egyszer csak feltűnik, hogy milyen kevés tárgya van. Mikrokörnyezete is alig. Még a családi "vagyon" összeíró Mukits-féle leltár is alig néhány soros, pedig abban Szendrey Júlia tárgyai is szerepelnek. A családi ház, a dunavecsei kocsmá és mézsárszék, a borjádi méhes, a pesti hónapos szobák, a pápai katonasors környezete, a koltói völgy virágai, a Dobány utcai "társbérlet" Jókaiival, az mind mind a nagy egész része. A magyar kozmoszé.

Emléktáblák jelzik szerte az országban, hogy hány helyen fordult meg, de többnyire csak arról tudósítanak, hogy milyen rövid ideig élt ott, vagy éppen csak arról szólnak, hogy ott aludt egy éjszaka.

Mégis azt az időt, azt az éjszakát

az utódok fontosnak tartják. A házak, ahol hosszabb-rövidebb ideig lakott, többnyire egyszerű, jellegtelen épületek voltak. Porták, vagy szegényes városi tömeglakások, amelyeket később lebontottak vagy átalakítottak. Hatvany Lajos még járt a Dobány utcai egykori Marczibányi-házban, amelyet a harmincas években bontottak le, s még láthatta Petőfiék lakását.

Mostohan bánt a sors a költő tárgyi emlékeinek világával.

Halálának helye is vitatott. Hozzá nem lehet kivonulni március idusán, hogy megkoszorúzzuk a művészi módon megkomponált szobrokkal díszített kriptát, mert nincs kripta. A teste sincs meg, azt sem tudjuk biztosan, hogy hol nyugszik. Ma már csak a táblák őrzik a Költő emlékét.

Őrzik?

Ötven

Vannak pillanatok, amikor meg kell állni. Emlékező pillanatok ezek, olykor számvetés, máskor csak visszatekintés valamire vagy valakikre, többnyire az elmúlt, igen, mondjuk ki: az ifjúságra is.

Amikor akkor voltunk fiatalok. Amiként ezt Pámer Nóra idézte fel érzéletesen a MŰEMLEKVÉDELLEM fennállásának ötvenedik évfordulója alkalmából rendezett kis ünnepségen az Óbudai Társaskörben.

A "csirkefarm" a Dísz téri De la Motte palotában, ahol összejött és felállt az OMF későbbi nagy csapatának magja, s közöttük ott ült, mint egy csapatát irányító hadvezér Gerő Laci bácsi, aki 38 évig (!) szerkesztette a Műemlékvédelmet. Harmincnégy év! Több mint egy emberöltő!

És mi minden történt és épült ezalatt! Újjászerveződött a háború után megszüntetett MOB s maga a műemlékvédelem, legendák, legendás helyreállítások, legendás műemlékesek születtek, s közben persze volt egyszer egy forradalom, egy Kádár-korszak, belefért még egy rendszerváltás is, és a Műemlékvédelem (a folyóirat) és a műemlékvédelem, (a szervezet) kinőtte a Dísz téri palotát – az utóbbi még a nevét is –, a lap azonban, szerencsére tovább él. És milyen fiatal! (Nem fiatalos!)

Maradjon meg ilyennek. Erre (is) utalt laudációjában Marosi Ernő akadémikus, amikor azt mondta, hogy egyszerre szól a szakmához és a laikus olvasókhöz.

Szeretettel köszöntjük az ötvenedik életévét betöltött

MŰEMLEKVÉDELLEM folyóiratot!

Nagy Zoltán

Gondokkal és átszervezésekkel teli nehéz év után (és közben) csökkenő forráslehetőségek mellett készült el és lépett, illetve lép életbe a Hivatal idei költségvetése. A tavalyi évhez képest mennyiben változott a költségvetés, mennyiben más, mint az előző évi?

NAPI GONDOK

- ELMONDJA KISS BANDER MARIANN GAZDASÁGI IGAZGATÓ

– Annyiban más, hogy az államháztartás központi bevételei némileg kedvezőbben alakultak, ez viszont ebben az évben intézményi szinten nem érvényesül. Az 5-6 %-os béremeléssel járó tavalyi illetményalap emelésnek központilag nem biztosították a fedezetét. Ez a Hivatalnál éves szinten 50-60 millió forintot jelent. A *fizetésemelésre* a belső tartalékból, a jelenlegi költségvetésből kell a fedezetet biztosítani, s ez nehéz feladat. Ráadásul, míg 2006-ban csak április 1-jétől év végéig, tehát kilenc hónapra kellett biztosítani a fedezetet, addig 2007. évben a teljes évre kell.



Negatívan hatott a költségvetésre, a tavalyi létszámcsökkentés, amelyet 2006 év végén hajtottunk végre, 2007. január 1-jei hatállyal. A Hivatal, amely a kormányrendelet alapján, az év végén hajtotta végre a létszámleépítést, mindenképpen hátrányt szenved, hiszen a létszámleépítés által érintett 21 fő bérét levonták. Ezzel az összeggel idén már nem számolhatunk, ugyanakkor jelentkezik még a felmentési idő, a szabadság megváltás költsége, a végkielégítés, a jubileumi jutalom költsége, amelyeknek csak egy része igényelhető meg a céltartalékból.

Az intézményt illetően 2007-ben is tovább folytatjuk a *régiós irodák felújítását*. Jelenleg a miskolci régiós iroda teljes felújítására kerül sor, ez mintegy. 80 millió forintba kerül. Ott már folyik a kivitelezés, előreláthatóan augusztus végére készülnek el. Teljesen felújítják a homlokzatot, a tetőt, a gépészetet. A költségeket növelte, hogy az iroda vízesedését új szigetelésteknikával, falátvágásos módszerrel kellett megállítani. Már csak azért is, nehogy kárt szenvedjenek az egykori, s most műemlék görög kereskedőház szép freskós irodái. Más régiós irodák, amelyek többnyire ugyancsak műemléképületben vannak, hamarosan sorra kerülnek, így a szegedi és a szombathelyi régió irodái is.

A szegedi régió kecskeméti irodája bérelt helyiség, az épület állagára homlokzatra, tetőre vonatkozó felújítás a tulajdonos kötelessége, de egy alapos tisztasági festés és a bútorok felújítása nem tűr halasztást. Szegeden a belvárosban, az Oroszlán utcai régiós irodánk egy részét bérlük, de a vendégház és a néhány szobácska szintén felújításra szorul.

Alapfeladataink ellátása is egyre nehezebb, hiszen nőttek a különböző közüzemi díjak, a fűtés, világítás is. Nem új, hogy a költségvetési helyzet ilyen, már jó pár éve azon dolgozunk, hogy hol, hogyan, mivel takarékoskodhatunk. Ennek eredményeként az iroda központi telefonszámláján havi 1-1,5 milliós megtakarításokat értünk el azzal, hogy központosítottuk a rendszert, a mobil hívásokat mobil központra engedjük ki, s a mobil cégekkel kedvezőbb percdíjakat értünk el. A villamos energiát pedig Szegeden, ahol bérlő is van, külön mérőórával mérjük, s természetesen csak a hivatali fogyasztást fizetjük. Belső tartalékokat azonban már nem nagyon tudunk feltárni.

Igen fontos az *informatikai beruházások* folytatása. 2002-ben volt egy jelentős áttörés, amikor kiépítettük a Hivatalban a teljes informatikai hálózatot, és sok egyedi számítógépet szereztünk be. De mert a számítástechnikai eszközök gyorsan elavulnak, ezek utánpótlása meglehetősen nagy gond, ebben az évben csaknem száz számítógépet kell kicserélnünk. Erre a megfelelő fedezet rendelkezésünkre áll. A vidéki irodákkal a mikrohullámú rendszer segítségével ugyanúgy kommunikálhatunk egymással, mint a Szentháromság téri s a Tánicsics utcai irodák.

Ami a *veszélyelhárítási keret*et illeti, idén is rendelkezésünkre áll a 10 millió forint, részben a műemlékvédelem, részben a régészet veszélyelhárítási feladataira. Ehhez még 10 milliót tesz hozzá a Hivatal a saját költségvetéséből.

A Hivatalnak, mint költségvetési szervnek, elég szűkösek a lehetőségei, hogy olyan forrásokhoz jusson, amelyekkel sikerrel pályázhatna örökségvédelemmel kapcsolatos egyedi kiadványok megjelentetésére. Mintegy 20 millió forintot fordítunk *rendezvényeink, folyóirataink, szakmai könyveink kiadására*. Ez utóbbiak egy részét központi források is támogatják.

Korábban még tetemes pénzek álltak rendelkezésre a *fejlesztési célú támogatások* és a működési támogatások soron, de ezek az utóbbi három évben folyamatosan elapadtak. Az évekkel ezelőtt még néhány kis templom helyreállítására nyújtott pár százezer forint már egyáltalán nincs meg. Ugyancsak nem tudunk hozzájárulni a tájház programhoz, illetve a népi műemlékek tulajdonosainak az állagmegóvársra korábban nyújtott költségekhez. Van ugyan egy központi beruházási keret, amelyre javaslattevő a Hivatal elnöke. Ennek egy kisebb kerete a tájházakra van elkülönítve. Egyébként ez a központi beruházási keret négy-öt évvel ezelőtt még évi egymilliárd forint volt, ez azonban folyamatosan csökkent, jelenleg évi 400 millió.

Úgy ítélem meg, hogy a *működés az elsődleges*. Ilyenkor nyilvánvalóan az a gond, hogy kevesebb forrás jut beruházásra. Az informatikai beszerzésekre is jóval nagyobb igény jelentkezik, de abban az ütemben tudunk haladni, amit a források megengednek. ■

Lejegyezte: Nagy Zoltán

JÖVŐKERESŐ

Egyre-másra kerülnek a műtárgyfelügyelet látókörébe olyan tárgyak, művészi bagyvatékok, műszaki emlékek, melyek kora még nem lépte át a törvényben meghatározott ötven évet. Védetté nyilvánításuk kezdeményezésére, a kulturális javakra vonatkozó törvény nem teremt lehetőséget. Pedig sok esetben lezárt művészi életműről, esetleg az életművet, vagy annak egy korszakát reprezentáló műtárgyról van szó, vagy a műszaki terület olyan eszközeiről, berendezéseiről, gépekről, amelyeket a gazdaság és az ipar gyors átalakulása miatt a megsemmisülés veszélye fenyeget. Hasonló a helyzet a közintézményeken, azok belső tereiben, a középületeken, köztereken elhelyezett 20. századi művészeti alkotásokkal is. Sőt, a köztereken elhelyezett olyan emlékekkel is, melyeket a népi vallásosság emlékeiként tartunk számon. A műtárgyvédelemnek a közelmúlt kulturális folyamataira is figyelnie kell – valljuk. Mivel törvényes lehetőség arra sem kínálkozik, hogy az ilyen műtárgyakat, műszaki- és kultúrtörténeti emlékeket számba vegyük, és legalább regisztrálva megőrizzük a jövő számára, a figyelmet kívánjuk felhívni ezekre. Ilyen reménnyel kezdeményeztük e rovat megindítását is.

Január 18.-án lett volna 104 éves, 27 éve távozott közülünk és 50 évvel ezelőtt kapta meg a rangos művészeti elismerést, a Munkácsy díjat. Utóbbi apropóján nyílt kamaratárlat Békéscsabán a Munkácsy Emlékházban január 20.-án. Az ünnepésre a Magyar Kultúra Napja keretében került sor.

TUROK MARGIT

TEVAN MARGIT, A MAGYAR ÖTVÖSSÉG MEGÚJÍTÓJA

Tevan Margit szívet melengető, szemet gyönyörködtető alkotásai nemcsak őt, jelenlétükkel a város történeti múltját, életét is megidéztek. A *Lepage* nyomdát és könyvesboltot, az apát, *Adolf*ot és a kiváló tehetségű könyvművészt, *Andor*t, aki felvirágoztatta (1903-tól) a csabai nyomdát és könyvkiadást, meghatározva ezzel a város kultúrájának alakulását. Akkor, amikor nemcsak a hazai képzőművészetben, de az iparművészetben is nagy változások kora jött el. A nagyművészet mozgalmi (Nyolcak, Aktivisták, Kassák-köre), az építészet megújulása és a gyáripar térhódítása együtt kényszerítette ki az iparművészet megújulását is. Az iparművészet megújulási mozgalmának három meghatározó jellemezője volt: az angol hatásra kialakuló műhelyszellem, a kézművesség megbecsülése, és a "tisztá forrásból", azaz a népművészetből származó díszítő elemek felkutatása és újszerű alkalmazása.

Tevan Margitot az alkotói szándék vezérelte, amikor 1920-ban az Országos Magyar Királyi Iparművészeti Iskolába – amely a korábban említett megújítási mozgalom fő színhelye volt – beiratkozott. A szobrászat vonzotta, de törekény alkata miatt le kellett mondania róla, és az ötvös-zománcozó szakon kezdte el tanulmányait. Sőt, egy év után az Iskolát is elhagyta, és magántanítványként folytatta művészeti felkészülését a korszak két jelentős mesterénél *Zutt Richárd* Adolfnál (Basel, 1887-Szuev, 1938) és *Kiss Ferenc*nél. Zutt 1912 őszén érkezett Budapestre. Az ő nevéhez fűződik az új szellem meghonosítása és a Magyar Művészeti Műhely életre hívása az Iparművészeti Iskolában. A Zutt-féle "újjá-



szervezett tanítási mód" középpontjában a gyakorlatiasság állt. A növendékek maguk tervezték és készítették szerszámaikat, de igénybe vették a gépi munkát is. A mesterfogásokat, a korstílusok jellemzőit régi tárgyak restaurálása közben tanulták meg az Iparművészeti Műzeumban. Ezek mellett üzleti ismeretekkel is kiegészíthették gyakorlati tudásukat. Tevan Margit művészete ebben a szellemi légkörben érlelődött és az elsajátított vállalkozási ismeretek kellő biztonságot adtak ahhoz is, hogy nagyon hamar, már

1928-tól önállóan dolgozhasson (1927-28-ban *Vértés Árpád* "Stúdió" néven működő ötvösműhelyében dolgozott). Amikor először a nyilvánosság elé lépett, már kiforrott művész volt. 1931-ben úgy értékelték, mint a magyar ötvösség megújítóját (Országos Magyar Iparművészeti Társulat kiállítása). Csaknem felfoghatatlan, hogy a fizikailag és lelkiileg érzékeny-törekeny nő milyen tökéletes biztonsággal bánt a kemény férfierőt kívánó fémekkel. Miközben hűséggel ragaszkodott a mesterétől tanult fogásokhoz is (egyszerű formák, anyagszerűség, kevés díszítőelem), inkább az újabb törekvések átvételével, tökéletesítésével kísérletezik sikerrel (*Borsos Miklós*, *Vilt Tibor*). A plasztikai formák felé fordult. Fokozatosan helyezte át hangsúlyt a síkokra és a plasztikára. Tárgyait szinte szobrászi erővel formálta meg, elutasítva a korszak fémművészetének sokszor öncélú ornamentikáját. Az anyag iránti tiszteletet, amit a mestertől átvett, a női lélek érzékenységével gazdagította, ennek eredményeként anyagalakítási technikája könnyedé vált, munkái elvesztik fizikai valójukat, a lélek belső rezdüléseinek megnyilvánulásává alakulnak. A tárgyak szellemmel telítődnek, felmagasztosulnak. Ennek a teremtő folyamatnak összegző és legszebb példaként állhat előttünk az 1935-ben készült *Nőalak* (sárgaréz lemez, 30 cm). Sokszorosítással készülő munkáiban is újat hozott. Öntéshez készített alapformákat kézzel munkálta meg, a részletező kidolgozást elhagyta, mert messze-menően figyelembe vette az öntési folyamattal járó változásokat. Ötven éves pályafutásának munkái



három nagyobb csoportba kívánkoznak: a pályakezdés termései, a plasztikai formák alkalmazásának útját egyengető alkotások, és a kierelet munkák – miközben ezek egy egységes alkotói folyamat részei.

A munkák második csoportjából kiemelésre kívánkozik a *Váza II.* (1965. ezüstözött bronz, 17,5x11 cm), egyik igen jellemző, újító munkája. A görög vázák és plasztikák archaikus nyugalma sugárzik e munkából. A test korongszerűen kiöblösödő felületén a cizellőrkalapács vízszintes nyomai forgásérzetet keltenek. Miközben hagyják érvényesülni a réz anyagszerűségét. A szájperem gömbölyűen kifelé hajlik, körülötte kis tarpán lovakon ülő figurák vonulnak. Az áttört plasztika elmélyíti a mögötte lévő teret és felerősíti a forgásérzetet, mindezzel a falusi vásárok és búcsúk körhintáit idézve. A hangsúly a teljes harmónián van.

A tárgyak harmadik csoportjából két darabot emelnék ki. A *Tálka I.* (1970, vörösréz, öntvényel, 19x7,5 cm) domborfáttással, és öntéssel készült. Rokonságban áll a Nagyszentmiklósi kincs ivócsanakjával – az ősi magyar fémművesség elemeit átírta saját korának nyelvére. Az időbeli és felfogásbeli távolságot elegáns megoldással oldotta meg: az ivócsanak füle egy fejét visszafordító madár (sólyom), a tálkán viszont ez a beállítás megfordul, a stilizált madárfej kifelé fordul. A körbefutó relief díszítőmotívumai (emberalakok, életfa, világ-virág) nemes egyszerűséggel hirdetik az alkotó teremtés nagyszerűségét és életszeretetét. A kézi megmunkálás és a sokszorosításhoz való alkalmazkodás szép példája a *Doboz III.* (1975. ezüstözött réz, 12,5x12,5x9 cm). Az oldalakra került domborműves applikáció olyan, mintha öntéssel készült volna. Szó sincs erről.

Tevan Margit művészetében összegezte és újrafogalmazta az ötvösség és a művészet történetének minden eredményét. Különösen a két világháború között játszott meghatározó szerepet, amit külföldön és itthon is elismertek. 1933-ban a Székesfőváros elismerő oklevelét, 1937-ben a párizsi világkiállítás nagy nemzetközi egyházművészeti seregszemlájén Diplôme d'Honneur, 1939-ben az Első Magyar Országos Iparművészeti

Társulat kitüntetését kapta, 1940-ben a milánói Triennálén ezüstéremmel tüntették ki. Az életmű fontos darabjai közül néhányat az Iparművészeti Múzeum gyűjteménye őriz. Hagyatékát, ami munkásságát reprezentálja, fia özvegye gondozza, aki mindent megtesz azért, hogy a műtárgy kereskedelemben felbukkanó darabok megvásárlásával teljessé tegye a gyűjteményt. Tevan Margit életműve feldolgozásra és a közeljövőben mindenképpen védelemre vár. ■



INDÍTANÁK A BUDAPEST SZÍVE FEJLESZTÉSI PROGRAMOT

A közelmúltban tárgyalta meg a Fővárosi Közgyűlés a Budapest Szíve Fejlesztési Programot, melyet a Városházán a Podmaniczky Program első lépcsőjeként tartanak számon. A tervek szerint a Program a főváros élhetőbbé s egyúttal vendégszeretőbbé tételét szolgálja. Az elképzelés nem csak a közelmúltban lezajlott várostervezési és építészeti ötletpályázatok eredményeit építette be a belváros átalakítását célzó tervbe, de teljes összhangban készült a Podmaniczky Programmal, illetve a II. Nemzeti Fejlesztési Terv prioritásaival.

A négy szakaszban megvalósuló terv – a 4-es metró építésével összhangban – a Kiskörúton belüli területek megújítását célozza az átmenő autóforgalom csillapításával, kiszorításával. Az infrastrukturális beruházások a felszín alatti parkolás megoldásaival a gyalogos-, illetve kerékpáros közlekedésnek adnának prioritást. A négy szakaszban tervezett beruházások hozadéka lesz többek között a Belgrád rakparti Nemzetközi Hajóállomás körüli áldatlan állapotok rendezése és megújul s autómentes lesz a Március 15. tér, ahol mélygarázs épülne. A turistabusz terminál felszín alatti kialakítását is itt, az Erzsébet híd pesti hídfője alatti területen vették tervbe. A programhoz akcióterv készül, amelyet a kerületekkel történő egyeztetést követően a közép-magyarországi ROP ún. egyedi projektjei közé kívánnak felvetetni, ennek függvényében az első pályázatokat már nyáron el lehetne indítani. A kapcsolódó beruházások összesen mintegy százmilliárd forintba rúgnak, a kapcsolódó fővárosi, állami, kerületi és vállalkozói források további több tízmilliárdos nagyságrendűek lehetnek. A szükséges, mintegy 5,5 milliárdos fővárosi önrész a főpolgármester szerint rendelkezésre áll e ciklusban, a programot az elnyert uniós pályázati támogatások ütemében kívánják megvalósítani. A Budapest Szíve Fejlesztési Program teljes anyaga hozzáférhető a www.budapest.hu portálon.

– A *Panoráma Bulletin* nyomán –



A KLASSZICIZMUSTÓL A ROMANTIKÁIG

KONFERENCIA HILD JÓZSEF EMLÉKÉRE

Hild József halálának 140. évfordulója alkalmából kiállítást és szakmai konferenciát rendezett Budapest Főváros Levéltára, Budapesti Történeti Múzeum, Magyar Építészeti Múzeum és a Hild-Ybl Alapítvány. A konferencia első napján a Fővárosi Levéltárban tartották az előadásokat, s itt nyitották meg a Hild terveiből készült kiállítást is. Az előadások másnap az esztergomi Nagyszeminárium nemrégiben helyreállított épületében folytatódtak, s a Bazilika ritkán látható kupolaterének megtekintésével értek véget.

A Hild konferencia résztvevői célul tűzték ki a nagy építész emlékének felidézése mellett munkásságának történeti-építészettörténeti szempontból való újraértékelését. A téma aktualitását a műemlékvédelem és a városfejlesztés értékeinek, érdekeinek ma újra kiélesedő/érzékeltető összeütközése adja. Az elmúlt 140 év alatt a műemlékvédelem határozott tiltakozása ellenére a város átalakulási folyamatának Hild sok épülete esett áldozatul.

A 19. század magyar és főleg budapesti építészetének egyik legnagyobb alakja több mint 40 éven át működött, s a sajátos pesti klasszicizmus megformálása mellett az 1840-es évektől fogva már a romantika fomavilágában is alkotott.

Bár működése széles körben ismert, ma már azonban – jelentős alkotásainak, például az egykor gyönyörűen

egységes Kirakodó (ma Roosevelt) tér palotáinak elpusztulása miatt – sem a köztudatban, sem a szakmában nem kapja meg a rendkívül izgalmas és sokrétű tevékenységének megfelelő rangot. Különösen az építészettörténeti szakmának vannak nagy adósságai, hiszen *Rados Jenő* 1958-ban megjelent terjedelmes és teljességre törekvő monográfiája, valamint egy, a Műszaki Egyetem Építészettörténeti Tanszéke által Horváth Alice szervezésében 1989-ben lezajlott konferencia kivételével kevés mű és az is csak töredékesen foglalkozott Hild művészetével.

E hiány pótlása annál sürgetőbb, mivel e hosszú történelmi időszak alatt a szakma elméleti, szemléleti gyökerei jelentősen megváltoztak, a 19. századi építészeti fejlődési tendenciáinak értelmezése megnyitotta az utat Hild életművének újraértékelése előtt.

Fájdalmas aktualitást ad ugyanakkor az emlékülésnek, hogy Hild épületei nemcsak a 20. század folyamán tűntek el a városkép jelentős helyeiről, hanem napjainkban is pusztulnak, felismerhetetlenségig megváltoznak az építészeti környezet lendületes, de kíméletlen átalakulása során.

A konferencián elhangzott előadásokra következő számainkban is visszatérünk.

HIDVÉGI VIOLETTA

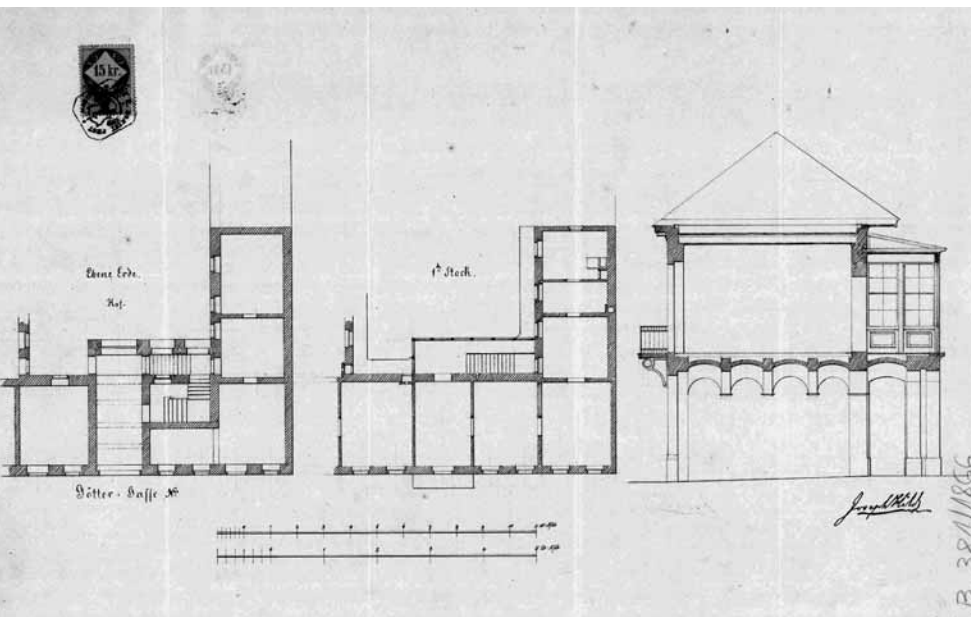
HILD JÓZSEF TERVEI PEST VÁROS ÉPÍTŐ BIZOTTMÁNYA ANYAGÁBAN

Hild József a Lipótvárosban, a mai Szabadság tér helyén álló monumentális Újépületben született, hol édesapja építésvezetőként dolgozott. Ez a gyorsan fejlődő városrész vált a későbbiekben tevékenysége fő színterévé. Az egykori Kirakodó, ma Roosevelt tér épületeinek majd mindegyike tervei nyomán épült fel, melyet a kortársak Pest leggyönyörűbb részeként emlegettek. Sajnos napjainkra ez a reprezentatív Duna-partot díszítő épületsor elpusztult. Nem láthatjuk már a *Lloyd-palotát*, a *Diana-fürdőt* és a *Nákó-házat* sem, pedig ez az épület hosszú ideig az Akadémiának adott otthont és az 1870-es években még országházzá alakításának gondolata is felmerült. Ami fennmaradt már nem a Dunára néz, hiszen az 1863-ban felépült Akadémia palotája kitakar-

ja előtte a folyót. Ez a ma is álló épület az egykori Kirakodó teret lezáró kétemeletes palota-bérház; a *Tänzer-ház* az Akadémia utca és az Arany János utca kereszteződésében.

Hild József első ismert pesti terve 1813-as datálású, ezt követően 47 év alatt 856 szignált terv-együttes köthető nevéhez Pest város Szépművészeti Bizottmánya anyagában. Épített számtalan jelentős palotát, bérházat, fürdőt, vendéglőt, szállodát, de a kisebb feladatok sem riasztották. Tervezett üvegházat, nyaralót, apró-cseprő épület-átalakításokat, melléképületeket, műhelyeket is. Munkássága a 19. század első felében meghatározta Pest sajátosan egységes klasszicista arculatát. Tevékenysége elismeréseként 1854-től 1860-ig a városi építész tisztségét töltötte be.

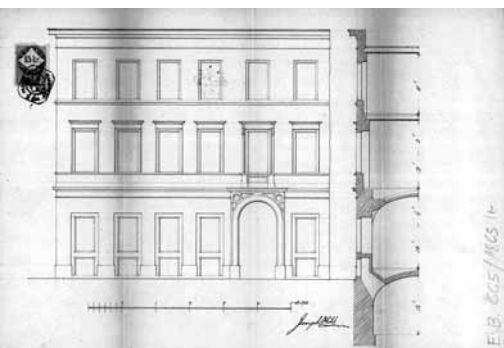
1861-ben a korabeli sajtó a "nagy öregnek" kijáró tisztelettel már nyugalomba vonulásáról írt, a hetvenes éveiben járó mester azonban még több mint negyven tervet nyújtott be engedélyezésre Pest város Építő Bizottmányához (ÉB), miközben még vidéken is dolgozott. Pesti tervei Budapest Főváros Levéltára (BFL) tervtári gyűjteményében találhatóak,



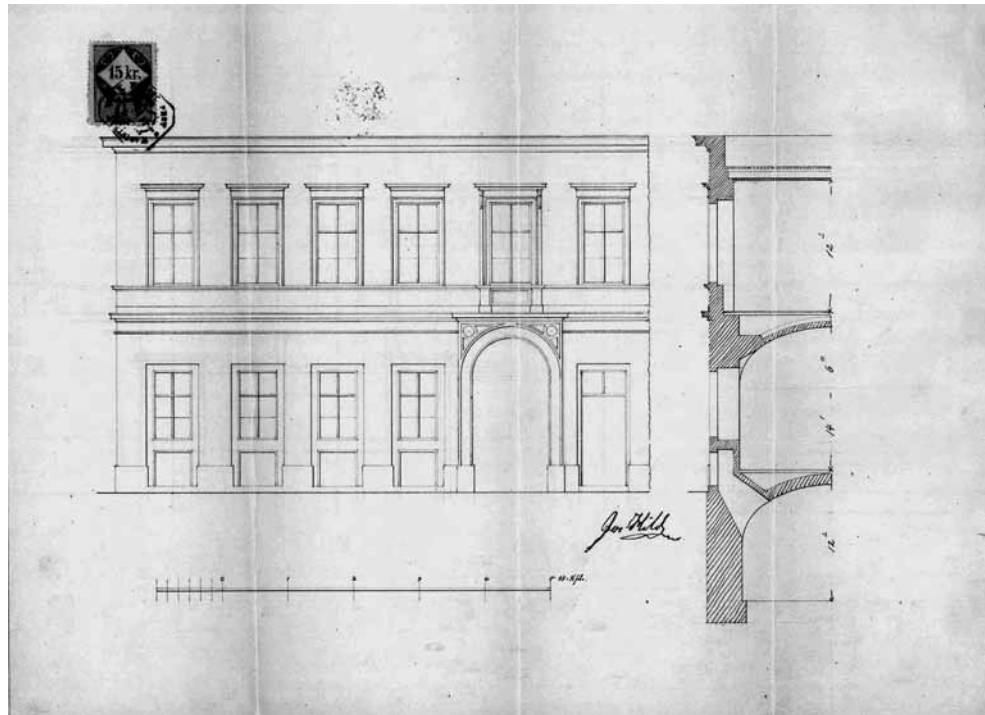
hasonlóan a korábban említett Pest város Szépítő Bizottmánya dokumentumaihoz. Sajnos vannak olyan tervek – jelentős épületeket dokumentáló is –, amelyek az eltelt másfél/két évszázad alatt elvesztek, vagy lappangnak valahol. De a megmaradt mennyiség is óriási, és az életmű a maga teljességében kibontható belőle, mint azt *Rados Jenő* monografikus feldolgozásában meg is tette.

A hatvanas években az erőt próbáló lipótvárosi Bazilika építkezésének irányítása mellett egy másik pesti városrész templomának rekonstrukciós munkálataival bízták meg. 1863-ban a józsefvárosi plébániatemplom tetőszerkezetének helyreállításához készített 11 darabból álló terv-együttese fennmaradt az Építő Bizottmány anyagában. Hild munkája nyomán nem változott meg a templom eredeti szerkezete, és megtartotta annak barokk homlokzati képét is.

Ő is, mint kortársainak nagy része, egyszerre volt tervező építész, kivitelező építőmester és építési vállalkozó. Az említett középület mellett még több kisebb építkezést is felvállalt a hatvanas évek első felében: hét földszintes toldalék, két földszintes lakóház átalakítása, két kerti lak, egy kerti toldalék, három műhely, két istálló és kocsislakás, két-két terasz, kerítés és fészter, valamint egy portál tervét szignálta élete utolsó időszakában. Ezeket az építkezéseket a teljesség kedvéért közöljük, nem művészi értékükért, építészeti jelentőségükért.



Ezen az életmű egésze szempontjából csekély jelentőségű építkezések mellett nagyobb léptékű munkákra is futotta energiájából. Tervezett nyolc új földszintes épületet, átalakított két egyemeletes lakóházat, de három új egyemeletes bérház tervét is elkészítette, melyekből az egyikre már az építkezés alatt még egy újabb szintet emelt. Kaltenstein Pál lakatosmesternek a mai: Garibaldi utca 5. szám alá, két évvel halála előtt 1865-ben szignálta a két terv-együttest. (BFL XV.17.b 312 ÉB 503/1865/c, valamint a kétemeletes változat az ÉB 665/1865/b jelzet alatt található) Az épület homlokzati képe alig változott meg az új két-



emeletes kialakításban a korábbi egyemeleteshez képest. Mintha csak egy kalap került volna a korábbi épület tetejére. Az épület alatt pince húzódik, az ablakok egyenes záródásúak, a kapu íves kialakítása is megmaradt a háromszintes változatban. A lakatosmesternek már 1847-ben tervezett egy egyemeletes lakóházat, és feltételezhetjük talán azt is, hogy a két rokonszakmában dolgozó ember egyéb munkakapcsolatban is állt egymással.

Élete alkonyán még megajándékozta megrendelőit, és az utókort is két nagyszabású háromemeletes bérház épülettel, melyekben ma is gyönyörködhetünk. A lipótvárosi *Schoszberger-ház* (V. Arany János utca 13 – Nádor utca 19.) 1861-ből származik, míg a belvárosi *Deutsch-ház* (V. Károly körút 8.) tervét 1863-ban szignálta. Ez a két bérház méltó a mester nagy ívű pályájához, kiemelkedő jelentőségű életművéhez. Bizonyítja a hetvenes éveiben járó építész formagazdagságát, hiszen a lipótvárosi ház homlokzati megoldása romantikus, míg a *Deutsch-ház* már historikus jegyeket mutat.

Legkésőbbi pesti tervéről az utolsónak kijáró kuriozitás miatt teszünk említést: Posner Károly Lajos papírnemű-gyáros egykori *Bálvány utcai* (ma: V. Október 6. utca 13.) egyemeletes lakóházát alakította át és egészítette ki egy verandával. (BFL ÉB 381/1866) A tervet egy évvel halála előtt, 1866-ban szignálta Hild, aki ezután már valóban visszavonult.

Az Építő Bizottmányi anyagban megmaradt épülettervei alaprajzi megoldásaikban a korábbi klasszicista mintákat követték, míg homlokzatkialakítása egyrészt őrzi a klasszicista hagyományokat, de felhasználja az e korban élő romantika formakincsét is, sőt a historizmus is megjelenik Hild József életművében.

Természetesen nem mérhető az 1861-1866 között készített terveinek sem mennyisége, sem minősége a Szépítő Bizottmány időszakából megmaradt majd fél évszázados munkásságához. Elenyésző ez a szám a hatvanas évek építészeti termésének egészéhez viszonyítva is, hiszen évente 450-600 közötti az engedélyezésre benyújtott tervcsomagok száma. Mégis tiszteletet érdemel az idős mester energiája, fáradhatatlan alkotókodva, megújulási készsége. ■

HELYESBÍTÉS

Előző, február havi számunkban a *Könyvek védelme tegnap és ma* című cikk szerzőjeként Turok Margitot tüntettük fel, a valódi szerző, Puska Ildikó helyett. Az érintettől elnézést kérek.

Az utóbbi évek egyik legnagyobb műemléki helyreállítása fejeződött be Pécsen a Cella Septichora és a körülötte lévő ókeresztény síremlékek feltáráásával, illetve helyreállításával. A munkálatokat a KÖH pécsi irodája részéről – Weiler Árpád irányítása mellett – Goldfinger Zita és Hajdú Ádám felügyelők ellenőrizték és segítették. Ők álltak a frontvonalban. Nekik kellett az újabb és újabb problémák közül megtalálni a hatóság számára elfogadható lehetséges legjobb megoldást.

Munkájuk összefoglalása lehetne akár

GOLDFINGER ZITA, HAJDÚ ÁDÁM

JELENTÉS A FRONTVONALBÓL

2004. júniusában KÖH pécsi irodája – számos kikötési korlátot emelve – engedélyezte a Cella Septichora és környezetében található régészeti leletek feltárást, védőépületének megépítését, annak reményében, hogy a pécsi Dóm téren évek óta befejezetlenül álló sírépítmények bemutatása a tervezett munkálatokkal egyidejűleg – az előzetes várakozások szerint – szintén elkészülhet. Természetesen mind a tervező, mind az ásató régész, mind a beruházó tisztában voltak azzal, hogy az építési területen számos régészeti lelet előkerülése várható, annak ellenére, hogy *dr. Gosztonyi Gyula* 1938-ban már részben feltárta azt. A feltételezések már a kivitelezés első napjaiban, a közművek kiváltása során beigazolódtak, amikor először Árpád-kori sírra, majd középkori falra bukkantak az ásató régészek. (Ez a kényszerhelyzet folyamatos nyomást jelentett a Hivatal számára is.) De a beruházással érintett terület régészeti feltáráásával párhuzamosan folyamatos teret kellett biztosítani a védőépület kivitelezésének is, hiszen az Európai Unió pályázatok szigorú kötöttsége révén, 2004. októberétől kezdődően, mindössze két év alatt kellett feltárni és kitermelni a 12 000 m² földmennyiséget és megépíteni a bruttó 1700 m²-es védőépületet.

A területen végzett régészeti feltárás számos olyan értékes régészeti lelettel szolgált, melyek a kezdeti építészeti koncepciót sok esetben nemcsak megingatták, hanem annak módosítását tették szükségessé. Hivatalunk először, 2005. júniusában tartott helyszíni bejárással egybekötött tervkonzultációt a fenti problémák megoldására. Az egyeztetés tárgyát képezték például a Dóm tér alatt újonnan feltárt XIX. és XX. sz. sírkamrák programba történő bekapcsolása, a közműfeltárások során megtalált középkori falazatok megtartása, esetleges elbontása.

És persze, mint minden alkalommal felvetődtek a kötött pályázati finanszírozás korlátai is. Felmerült tehát a kérdés, hogyan választhatna egy szakmailag felkészült tanácsadó testület a megtartandó, bemutatandó objektumok közt? Ki dönthet afelől, hogy a feltárt régészeti objektumok közül melyeket kell/lehet megtartani, bemutatni vagy melyeket lehet dokumentálás után elbontani? Hogyan kezdődhet meg egy ilyen hatalmas épületegyüttes kivitelezése, mikor az újonnan előkerült emlékek alapján a terveket folyamatosan aktualizálni kell? Meddig lehet megoldást keresni egy emlék megtartására – persze teljes koncepciómódosítással – mikor egy esetlegesen félbehagyott 1,5 milliárdos projekt akár az egész együttes állapotát veszélyezteti? A kezdeti lelkesedés mindenkit magával sodort, de a résztvevők számára megnyugtató döntés sajnos nem született, nem születethetett, csupán irányelvek...

Az irányelvek kapcsán érdemes azért hazai és külföldi példákat is keresni. A magyarországi hasonló korú bemutatóhelyek többsége az ún. szabadtéri típusba (Gorsium, Aquincum, Tokod, Nagytétény stb.) sorolható. Az ausztriai Carnuntum mellett is egy ún. szabadtéri bemutatóhely, régészeti park van, ahol rekonstrukciókkal is kísérleteznek. Ezt a koncepciót követi a németországi Xanten mellett található régészeti park is. Mindezekből következik, hogy a Cella Septichorához hasonló koncepciójú bemutatóhelyek, a szomszédos országokban sem nagyon léteznek. Ez építészeti szempontból gond, hiszen egy ilyen munka kivitelezése teljesen egyedi megoldásokat igényelt.



1938-ban készült felvétel a Cella Septichora feltárájáról. (A Pécsi Egyházmegye engedélyével)

Ezért tehát minden szempontból egyedi megoldást kellett alkalmazni a kivitelezés során, hiszen aktualizált tervek hiányában és a sürgető határidő okán csupán egyetlen, mindenki számára elfogadható megoldás létezett, ha a projekt megvalósításában résztvevő felek kompromisszumokra készen, nap, mint nap a helyszínen egyeztetve koordinálják a kivitelezés minden részletét. Hivatalunk ezért az előzetes iránymutatásokat figyelembe véve – az Ásatási Bizottságával és Hivatalunk elnökhelyettesével, *dr. Fejérdy Tamással* folyamatosan egyeztetve – szintén részese lett ennek a kompromisszum-keresésnek.

Az együttműködés eredményeképpen, 2006. év elejére már körvonalazódní látszott a régészeti feltárás eredménye, mely ismételtén szükségessé tette egy széles körű szakmai tervkonzultáció összehívását. Az egyeztetés központi kérdése volt az újonnan feltárt sírok, sírkamrák, falazatok, illetve a *védőépület szigetelése*, azaz a bemutatótér épületfizikai kialakítása. Kérdéssé vált ugyanis, hogy a már évtizedes tapasztalatokkal rendelkező és bizonyíthatóan jól bevált – alálapozást és teljes klimatikus lezárást használó – módszerrel kell-e szigetelni az újonnan megtalált sírépítményeket, a védőépületet? Vagy az eredeti koncepciót elvetve, az épület terében bent tartható-e a szerves anyagot is tartalmazó föld, amely a régészeti szempontból kiemelkedő fontossággal bíró sírokat, illetve a sírkamra földlépcsőit foglalja



XIX. számú sírkamra

magában? Szükséges-e az újonnan feltárt vakolt vagy vakolat nélküli sírkamrák számára, a festett sírkamrához hasonló, szigorú előírásokhoz kötött klimatizálást biztosítani?

A résztvevők irányelvként fogalmazták meg, a feltárt és értékes régészeti leletek megtartásának, in situ bemutatásának igényét, a problémák tényleges megoldása azonban csak a kivitelezés során született meg. A kompromisszum értelmében eltávolították a védőépület keleti oldalán található föld nagy részét, ez a fertőzések és a nedvesség szempontjából elengedhetetlen volt, viszont – mivel a nyugati oldalon, a Dóm tér alatt, található földet eredeti helyszínén megtartották és a sírkamrák és a Cella Septichora épületének aláfalazásos technikával történő szigetelését sem készítették el – az értékes régészeti leleteket tartalmazó részleteket, mint például a XIX. számú sírkamra földlépcsőjét, in situ be tudták mutatni.

A kivitelezési munkálatok kapcsán meg kell említeni, hogy az országos műemléki védelem alatt álló, dóm téri Püspöki Levéltár és Plébánia épülete a feltárással érintett terület felett helyezkedett, helyezkedik el. Emiatt az épületet – a feltárással párhuzamosan – mintegy 7 méter mélységig alá kellett alapozni. A munkák során az épület keleti, déli és nyugati oldalán eltávolították a megtámasztó földpartot, emellett az épületen belül, annak két helyiségében feltárási és aláalapozási munkákat végeztek. Ez volt az oka, hogy a műemlék épületen

nagymértékű károsodás keletkezett. A további romlást, csupán a védőépület oldalfalainak mielőbbi megépítésével lehetett ellensúlyozni.

A védőépület tervei azonban – mindenki számára elfogadható koncepció hiányában – ekkor még mindig nem álltak rendelkezésre, ezért Hivatalunk tavaly márciusban Ásatási Bizottsági ülés összehívását tartotta célszerűnek. Témája ezúttal a *védőépület közlekedési útvonalainak vonalvezetése* volt, hiszen a védőépület vasbeton oldalfalának nyílásait csak ennek pontosítása alapján lehetett megépíteni. Felmerült, hogy a Cella Septichora falazata mindig a föld alatt helyezkedett el, így annak körüljárhatósága, külső oldalának bemutatása a látogatók számára azt a téves illúziót keltené, hogy az eredeti római térszínt járva, így láthatták volna az épületet. Másrészt, a védőépület nyugati részében – a Dóm tér alatt – számos újonnan feltárt régészeti objektum került elő, melyek egyértelműen kizárták azt az eredeti koncepciót, miszerint a látogatók ezen a szinten sétálhatnának. Mindemellert az eredeti koncepció szerinti útvonalakon számos helyen olyan középkori falazatok kerültek elő, melyek elbontásához Hivatalunk szakmai szempontok miatt nem járulhatott hozzá.

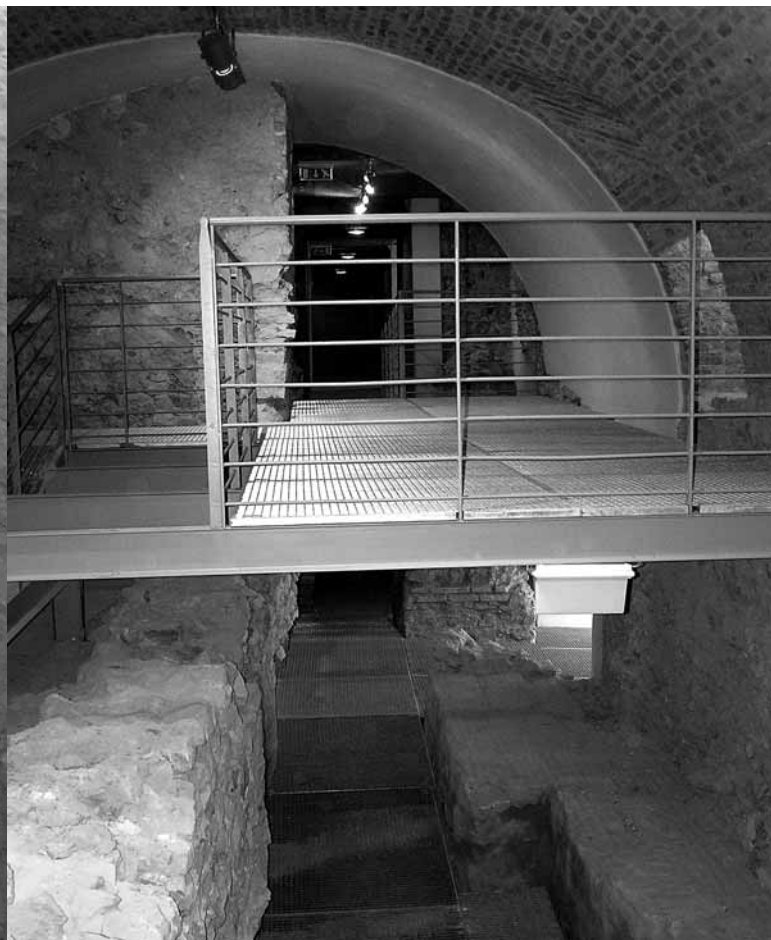
Kérdessé vált, hogy megoldható-e egy ilyen komplex probléma? Az Ásatási Bizottság ülése döntött az eredeti római járószintek bemutatásáról, rekonstruálásáról, de sem ezek módját, sem formáját nem határozta meg. Véleményében figyelembe vette az épület állékonyságát is, eszerint a védőépület körítő falát mielőbb meg kellett építeni és az azon hagyott közlekedő nyílások szemöldökét olyan magasságban kellett kialakítani, hogy azt a későbbiekben bármelyik közlekedési koncepció szerint lehessen felhasználni.



A védőépület körítő fala, így 2006. áprilisában, mindössze hat hónappal a pályázat befejezési határideje előtt végre elkészülhetett, bár a végleges koncepció ekkor még csak nem is körvonalazódott. A legnagyobb gondot a feltárási munkák egyik legértékesebb lelete, a Cella Septichora terének dél-keleti sarkában újonnan megtalált árok-sír-középkori fal együttes okozta, mely egyenesen kettészelte az építészeti koncepció

központi közlekedési útvonalát. Az évszázadok folytonosságát méltóképp szimbolizáló leletsoportot pedig a látogatók számára mindenképp bemutathatóvá kellett tenni.

2006. májusa fordulópontot hozott az építészeti koncepció kialakításában; öt hónappal a befejezési határidő előtt, a széles szakmai körben tartott egyeztetésen végre megállapodás



született. *A jelenlevők elvetették a Cella Septichora körüljárhatóságát, így a dél-keleti sarokban található leletsoport bemutatásáról döntöttek.*

Elfogadták a tervező által javasolt és a nagy forgalmi igénynek is megfelelő kétszintű közlekedést a Cella Septichora bejáratánál feltárt középkori falazatok átvágását, s eredeti formájában való megtartását. (Itt jegyeznénk meg, hogy a Püspöki Levéltár és Plébánia épületének pincéjében a kétszintű közlekedésnek köszönhetően nem volt szükség a középkori falazatok részleges elbontására sem. (Lásd az Örökség 2007. januári számát.)

A védőépület vizesblokkját az épület bejáratánál folyosójából nyíló, már feltárt térbe helyezték át, ezért az ott talált, elbontásra ítélt középkori falazatokat kirekesztették a védőépületből, így megőrizve azokat az utókor számára. (fenti kép bal oldalán)

Az épület nyugati terében – a Dóm tér alatt – feltárt régészeti leletek fölé, látogatók számára rácsos rámpát terveztek, mely érintetlenül hagyta a sírok, sírkamrák bemutatási szintjét és teret engedett az egykori római járószint jelzésértékű bemutatásának. Ez az újítás elvetette annak lehetőségét, hogy csupán forgalomtechnikai szempontok figyelembevétele alapján a XIX. számú sírkamra földlépcsőjét, illetve részben falazatát elbontsák.

Tavaly szeptemberében, a régészeti feltárások befejeztével,

végre elérkezett az idő az újonnan megtalált leletek, objektumok, így a *Cella Septichora falazatának restaurálására*. Szintén a restaurálási terv részét képezte a számos rekonstrukciós bemutatási feladat, mint például a Cella Septichora falazatának külső oldalán, agyagos földimitációval történő tapasztása, az újonnan feltárt szarkofág restaurálása, vagy a nyugati tér római járószintjének jelzésértékű rekonstruálása. (Itt jegyeznénk meg, nem készül el a Cella Septichora falát övező külső védőfal, melyre Örökség 2007. januári számában történt utalás.)

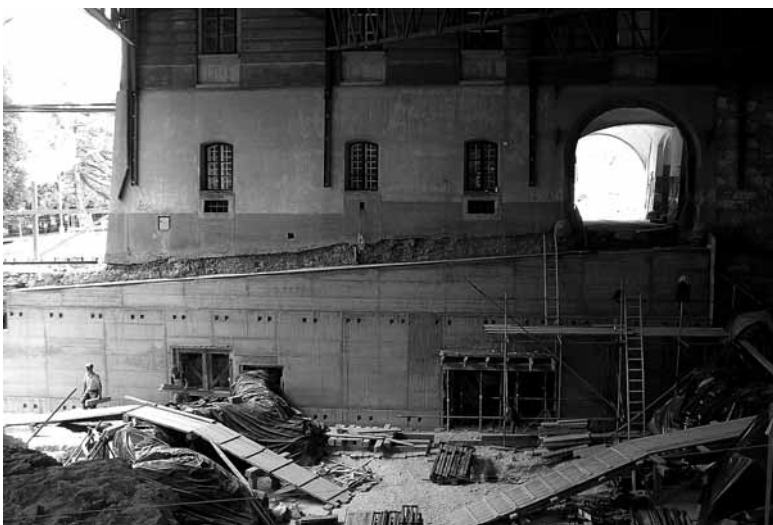
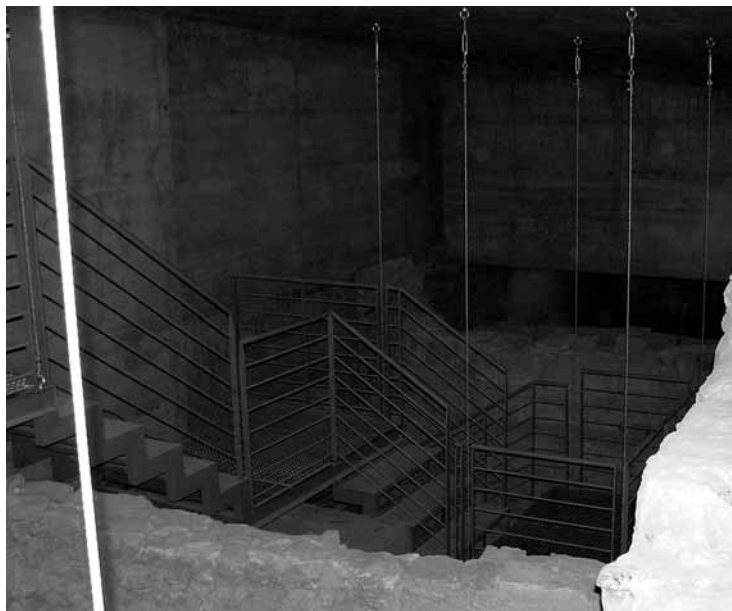
A kivitelezés befejezése kapcsán Hivatalunk 31 pontból álló listát készített a hiányzó munkákról, melynek a kivitelező Reneszánsz Zrt. eleget tett. Itt jegyeznénk meg, hogy az Örökség 2007. januári számától eltérően a védőépület, illetve a feltárt régészeti emlékek kapcsán szükségessé vált statikus tervek, munkák Hivatalunk jóváhagyása mellett a kivitelezés befejezésére elkészültek, a galéria szintre tervezett római sírt sajnálatos módon statikai okokból visszahelyezni nem lehetett, az Apáca utcai tömegsír pedig restaurátor javaslatára visszatölteni nem szükséges.

Az Európai Unió pályázatok szigorú kötöttsége miatt a már említett, újonnan feltárt régészeti objektumok bemutatására, restaurálására az eredeti pályázatban nem szerepelhetett költségvetés.

Kompromisszumos megoldásként Hivatalunk bevonásával a be-

ruházó egy hosszú távú, átfogó restaurálási, illetve bemutatási koncepciótervet készített. Ebben éves lebontásban részletesen meghatározták a feltárt régészeti leletek restaurálási, kiállítási, bemutatási munkálatait. Így például az elkövetkezendő évek feladata lesz a Cella Septichora elfalazott bejárati földlépcsőjének restaurálása, bemutatása, az elhelyezett kiállítási terv a régészeti feltárás dokumentációja alapján történő kiegészítése, illetve a legfontosabb épületfizikai mérések elvégzése, ezek időszakonkénti megismétlése. De nem feledkezhetünk meg az országosan védett dóm téri Püspöki Levéltár és Plébánia épületéről sem, amely a Cella Septichorához hasonlóan szintén nagy műemléki jelentőséggel bír. Az épület felújítása ügyében már megkezdődtek a tárgyalások, hiszen a munkálatokat a Pécsi Püspökség alapításának 1000. évi ünnepére, azaz 2009-re el kell végezni, hogy a Dóm tér felújított burkolatával együtt méltóképp tisztelegjen a neves évfordulóra.

Nagy munkán vagyunk túl. Nagy munkán, mert tapasztalatlanságunk az Európai Unió projektjeinek engedélyezése, felügyelete terén fokozott erőfeszítésre kényszerített bennünket. Tapasztalhattuk a kötött határidőt, a kötött anyagi fedezeteket, melyek egy részleteiben kidolgozott kiviteli terv mellett is nagy erőfeszítéseket igényeltek volna. De vajon megoldásként mit javasolhatnánk a jövőre nézve? Mindenképp több lépcsős pályázatokat, így régészeti, illetve egyéb kutatások, dokumentációk alapján lehet kidolgozni igényes építészeti programokat. A kivitelezés megkezdése előtt több előzetes konzultáció megtartását, hiszen a kötött határidők révén a választható lehetőségek jelentősen leszűkülnek, így akár kényszerpályára is kerülhet egy amúgy remek építészeti program. Végül együttműködést a munkák során, hiszen az említett kötöttségek ellenére mindannyiunk célja, a minden szempontból sikeresen megvalósított Európai Unió projekt megálmodása. ■



ARNÓTH ÁDÁM

AMIT ÉRDEMES MEGVITATNI, ÉS AMIT NEM

Bár Buzás Gergely Nyírbátorral kapcsolatban megfogalmazott kérdéseimnek már a címével sem ért egyet, cikkének pusztán a létrejötte is igazolja, hogy érdemes volt kissé karikatúraszerűen fogalmaznom. Korábbi, hasonló témájú cikkeimre ugyanis válaszok nem érkeztek. Nem is ezért fogtam most tollat, hanem azért, mert cikke túl sokat foglalkozik az általam 14 éven át vezetett Műemléki Tervtanáccsal és személyemmel, és írása sok tévedésről és tájékozatlanságról árulkodik, ami félrevezetheti az olvasót. Jelen írással mind azeket szeretném tisztázni, egyúttal szeretném különválasztani, hogy témánk kapcsán miről érdemes vitatkozni és miről nem, azaz szeretném mederbe terelni a reményeim szerint még készülő további hozzászólásokat.

Természetesen tisztában vagyok a nyírbátori kastély történeti értékeivel; ezt értelmetlen vitatni. Az azonban vitára érdemes, hogy egy helyreállítás befolyásolja-e, és hogyan egy műemlék történeti értékét. Én például úgy gondolom – nyilván vitathatóan –, hogy ha több évszázados falakat lebont a helyreállítás, az éppen a történeti értéknek nem tesz jót, és igencsak kérdéses, hogy ezen javít-e az, ha az új falazat történeti formákat használ. Megvitatható, hogy szabad-e elvi rekonstrukciót fölépíteni és hogyan, valamint hogy a történeti építészetről írást érdeklődőt vigyük-e el *Zsámbéka*ra, vagy elég-e megmutatni neki a *Lehel téri templomot*. Az viszont egyáltalában nem vitatható, hogy az ilyen viták helye többek közt a tervtanács. A vonatkozó elnöki utasítás teljes helyreállítások esetében ugyanis kötelezővé teszi a tervtanácsot, így ennek elmaradása hivatalunk működésének szabálytalansága, azaz kivizsgálandó ügy, nem pedig személyes sértettség oka, mint azt BG állítja.

A cikk további részében is keverednek a megvitatható és a vitathatatlan kérdések, valamint a tények és a feltételezések.

A cikk szerint a tervtanács akadályozta meg a *sárospataki Vörös-torony* 17. századi tetejének a rekonstrukcióját. Érdemes vitatkozni arról, hogy szabad-e az egykori tetőt egy korabeli látkép alapján visszaépíteni. Érdemes azt is megvitatni, hogy a döntést mennyire befolyásolhatja az a tény, hogy a torony fennállásának csak kb. egy tizedében volt az ábrázolt tetővel lefedve, és a tető nélküli torony az elmúlt közel két évszázadban egy ma is meglévő tájképi kert festői elemeként éli életét. Az már kevésbé vitatható, hogy a beázás megszüntetésének korántsem a bemutatott hatalmas tető megépítése és fenntartása a kellőképpen gazdaságos megoldása. Az pedig vitathatatlan, hogy a tető alatt elhelyezni kívánt előadóterem – kellő megközelítés híján – megvalósíthatatlan, és az is, hogy az egykori tető pontos rekonstrukciója és a jelenlegi múzeumi funkció által megkívánt kilátóterasz egyszerűen kizárja egymást, így másfajta megoldás keresendő. A keresés amúgy folyik. (Nem tartozik egészen a tárgyhoz, de megjegyzem, hogy a végső döntést hozó tervtanácson, 2005. szept. 20-án nem voltam jelen.)

Esztergom esetében BG-nek igaza van, az általa említett, 2000-re elkészült munkák nem oldották meg az épület gondjait, tovább ázott a négy erény. Szóvá is tette ezt a tervtanácsunk 2000. jún. 13-ai ülésén. Az esztergomi vár azonban korábban nem szerepelt a műemléki tervtanács előtt, így a kifogásolt munkák sem. Hogy miért? Mert, mint tudjuk, elvben tervtanácsi bemutatás szempontjából minden nagy helyreállítás egyenlő, de vannak még egyenlőbbek. Ez természetesen igen hálás vitatéma lehet, de jelen vitánkban mellékszál.

Fertőd ügyének felhánytorgatása BG cikkében személyemet érintően a nevezetes kabátlopási ügy minősített esete. (A fiatalabbak kedvéért: a kastély utóbb megvalósult színezési tervét a tervtanácsunk teljesen elhibáztottnak tartotta, az illetékes irodánk pedig elutasította, de fellebbezés után a másodfok zöld utat adott. Mindez a vonatkozó szabályok alapján nem kifogásolható, de jelen vitánkat érintően szintén mellékszál.)

A *szombatbelyi Iseum* esetében az elvi rekonstrukció tudományos alaposságát és valószínűségét a tervtanács nem vitatta, már csak azért sem, mert nem ez a feladata. Vitatta viszont a terv építészeti minőségét, különösképp, mivel a korábbi beavatkozást építészeti lényegesen nagyvonalúbbnak és szellemesebbnek tartotta, amely a korszak jellegzetes és okkal ünnepelt épülete és műemléki bemutatása volt, amely egyúttal absztrakt formáival érzékeltetni tudta az egykori Iseumról akkor meglévő tudásunk határait is. Teljesen fölösleges azonban a tervtanácsok döntési mechanizmusát vitatni. A Tudományos Akadémia, az Építészakadémia valamint egyetemek által delegált tervtanácsi tagok megbízatása és a tervtanács működése ugyanis gondosan szabályozott rendben történik miniszteri rendelet és elnöki utasítás szerint. Szavazati joguk csak a tervtanács tagjainak van. A tervtanács ülésein természetesen mások is részt vehetnek. Mindig meghívást kap pl. a tervező és a kutató, de jelen lehetnek szakértők, főépítészek, építetők stb. Az ő feladatuk, hogy véleményükkel befolyásolják, meggyőzzék a tervtanács szavazati jogú tagjait. Szavazásra csak akkor kerül sor, ha a tagok véleménye egymásnak ellentmond, de ha a tervtanács tagjainak véleménye szerint a terv megítélése egyértelmű, akkor fölösleges szavazásra bocsátani. A tervtanácsi állásfoglalás a tagok véleményének figyelembe vételével és az elhangzott elnöki összefoglaló alapján készül. Ha a tervtanács elnöke tévesen foglalja össze a tagok véleményét, akkor ők azon nyomban tiltakoznak. Nemcsak a mi tervtanácsunk, hanem más hasonló testületek is ilyen elv szerint működnek.

Szászvár esetében is konszenzus alakult ki. 2006. március 21-ei ülésén a tervet a tervtanács elfogadta, bár korántsem lelkesedett építészeti megoldásaiért. Ez után a tervtanács nyakába varrni a helyreállítás "újabb évtizedekre való megakadályozását", mint teszi ezt cikkében BG, meglehetősen érthetetlen. Az, persze tény, hogy az elképzelt gótikus tető rekonstrukcióját nem fogadta el a tervtanács, mivel a meglévő barokk tetőt mindenképpen hitelesebbnek tartotta, mint a feltételezett középkorit, még akkor is, ha állaga miatt kevés tud eredeti anyagában megmaradni. (Ebben az esetben is legalább teljesen hiteles hírmondója marad a barokk tetőnek. Belátom, a "hírmondó" szó nem volt teljesen egyértelmű múltkori cikkemben, Virágos Gábor nem is volt rest félreérteni.)

Cikke szerint úgy tűnik, hogy Buzás Gergely valamiféle kötelező érvényt tulajdonít a tervtanácsi állásfoglalásnak. (Különös módon ennek ellenkezőjét is hallottam már: volt olyan vélemény, amely szinte a tervtanács létjogosultságát is vitatta, mondván, hogy a felügyeletnek nem is kell feltétlenül betartania.) Valójában ami kötelező, az természetesen a felügyelet, mint hatóság határozatának betartása. A tervtanács egyik fő funkciója, hogy ehhez a hatósági döntéshez műemléki, azaz művészettörténeti és építészeti érveket szolgáltatson. Nyilvánvaló, hogy a felügyelet és a tervtanács így, természetesen azonos oldalon, a szakmai oldalon áll. Igen különös, aggasztó, de rendkívül ritka eset, ha a felügyelet figyelmen kívül hagyja a tervtanács szakmai megfontolásait. Az valóban kérdés, hogy ilyenkor milyen szempontokat követ a műemléki hatóság, és miért, de az ilyen esetekért aligha a tervtanács hibáztatható.

Mindezek fényében örömmel olvasnék további cikkeket arról, hogy mit is tegyen a szakma, ha erős nyomást érez rekonstrukciók építése érdekében. A műemléki tervtanáccsal azonban mostanság éppenséggel már nem érdemes foglalkozni, hiszen a tervtanácsok rendszerének átszervezéséről már megjelent az új kormányrendelet. ■

BUZINKAY PÉTER

A BÜNYÜGYI EGYÜTTMŰKÖDÉS ELSŐ ÉVE

AZ ORFK-VPOP-KÖH EGYÜTTMŰKÖDÉSI MEGÁLLAPODÁS 2006. ÉVI VÉGREHAJTÁSÁRÓL

A kulturális javak védelmében sajnos egyre többször kerül sor szankciók alkalmazására, ami a bűnüldöző hatóságokkal, a rendőrséggel és a vám- és pénzügyorséggel való hatékonyabb együttműködés kialakítását (is) igényelte. Az elmúlt három-négy évben a KÖH műtárgyfelügyelete szorosabb, napi kapcsolatot alakított ki mind a rendőri, mind a vámszervek illetékes egységeivel és munkatársaival. Ezt a kapcsolatot és a közös továbblépés irányait is rögzítette a tavaly márciusban ünnepélyes keretek között aláírt ORFK-VPOP-KÖH háromoldalú együttműködési megállapodás. Az alábbiakban a megállapodás végrehajtásának első évéről és a mi oldalunkon elért eredményekről számolunk be.

A 2006. év, együttműködésünk szempontjából legfontosabb eredményének a hivatkozott megállapodás (majd féléves előkészület után történt) aláírását kell tartanunk. Emellett ugyancsak kiemelkedő esemény volt az *(A)világot járt műkincseink – válogatás 15 év felderített bűneseteiből* című két és fél hónapon keresztül állt közös kiállításunk, melyet maradandó módon, azonos című kiadvány is kísért. A kiállításon és a kiadványon túl, mely elsősorban bűnmegelőzési, illetve tájékoztató szerepet töltött be, az év szintén fontos eseménye volt a november 29-én a Kriminálexpo keretében megrendezett nemzetközi "műkincsvédelmi" konferencianapunk. A konferencia francia előadójának időszerűségét a még 2006. elején megkezdett egyeztetések nyomán a rendvédelmi szervekkel közösen kialakított álláspont adta, miszerint a francia műkincsendőri hivatal (Office Central de lutte contre le trafic des Biens Culturels) által használt Treima 2 lopott műtárgy nyilvántartó számítógépes rendszer átvételét céloztuk meg. Ez utóbbi feladattal kapcsolatban megtartott és még továbbra is folyamatban levő belső és külső egyeztetéseink alapján – reményeink szerint – a hazai környezethez igazított Treima 2 magyar változata még az idén üzembe helyezhető.

A megállapodás alapján ez utóbbi feladatban vállalt egyeztető és kapcsolattartó szerepünkön túl folyamatosan gyűjtöttük

és közzeltük az Internetes honlapunkon (<http://www.koh.hu/>) a lopott műtárgyak adatait, így jelenleg az adatbázisban az elmúlt 11 évből több mint 800 lopott műtárgy adata szerepel. Az adatbázisba kerülő új adatokról idén is rendszeresen küldtünk tájékoztatást (e-mailben) több mint száz címzettnak (aukciós házaknak, galériáknak, régiségkereskedőknek, magángyűjtőknek stb.). E két összekapcsolódó tevékenységet igen pozitívan fogadták, s nem egy esetről szereztünk tudomást, amikor az adatbázis alapján sikerült ellopott tárgyat azonosítani. (Sőt a visszajelzések alapján tudjuk, hogy a rendőri munkában is több ízben eredményesen használták az adatbázist.)

Közvetlen megkeresések nyomán többször is telefonos és személyes megbeszélésben nyújtottunk segítséget mind a rendőri, mind a vámszervek munkatársai számára. Mindezek mellett az év során a vámszervektől – munkaidőben vagy azon túl – 51 esetben érkezett megkeresés ellenőrzés alá vont tárgyak besorolásával kapcsolatban (kulturális javak körébe tartoznak-e, kivételük engedélyköteles-e stb.).

A bűnüldöző szervek munkatársainak (tovább)képzésébe is be kellett kapcsolódunk: két képzési alkalmat tartottunk a Vám- és Pénzügyorség mélyeségi ellenőrző csoportjai számára, valamint egy alkalmal a megyei rendőr-főkapitányságok bűnyügyi osztályain kijelölt munkatársaknak tartottunk oktatást. Ezen túl anyagokat biztosítottunk a Vám- és Pénzügyőri Iskolán az alapképzéshez is.

A megállapodásban foglaltak szerint igyekeztünk a külső tájékoztatásban a bűnmegelőzésre és a nyomozati munkát segítő lakossági, illetve tulajdonosi teendőkre is felhívni a figyelmet: Internetes honlapunkon, nyomtatott tájékoztató anyagainkban és rendezvényeinkben (pl. Múzeumok Majálisa, Antik Enteriőr XIII. Magyarországi Régiség Kiállítás és Vásár stb.) erre külön is hangsúlyt helyeztünk.

Mindezeket figyelembe véve elmondható, hogy a 2006. évet az alapvetéssel és az építkezéssel párhuzamosan már elért eredmények is jellemezték. ■

MŰTÁRGYAK VÉDETTSÉGÉNEK FELÜLVIZSGÁLATA

A KULTURÁLIS ÖRÖKSÉGVÉDELMI HIVATAL TÁJÉKOZTATÓJA

Kulturális javakkal, műtárgyakkal, műkincsekkel kapcsolatos védettséget Magyarországon 1929 óta mondanak ki. A jelenleg hatályos törvény alapján az adott tárgyakat a védettséget felügyelő hatóság (Kulturális Örökségvédelmi Hivatal – KÖH, Műtárgyfelügyeleti Iroda) nyilvántartásba veszi, felügyeli. Ezek a védett tárgyak az országból nem vihetők ki; adásvételük bejelentési kötelezettség alá esik, s velük kapcsolatban a magyar állam elővásárlási joggal bír. Az elmúlt másfél évtizedben a kulturális örökségvédelemben, akárcsak a műtárgyforgalomban, a műkereskedelemben és a teljes gazdasági és társadalmi környezetben, gyökeres változások mentek végbe. Európai Uniói keretek között ma alapvetően más védettségi stratégiával kell kulturális örökségünket kezelni, és a jövő számára megőrizni, mint korábban.

A múzeumokon, közgyűjteményeken kívül eső védett műtárgyállomány esetében indokolt a nagyszabású felülvizsgálat. A megfelelő szakintézményekben elvégzett válogatási munkálatok eredményeképpen csak a valóban "kiemelkedő jelentőségű és pótolhatatlan" kulturális értékekkel bíró tárgyakat, műalkotásokat és gyűjteményeket kívánjuk jogi védelemben részesíteni. A felülvizsgálattól egy kisebb darabszámú, de *minőségibb*, a hazai örökséget jobban tükröző, és gyúttal áttekinthetőbb, kezelhetőbb tárgyi emlékeanyag összeállítását reméljük. E válogatási folyamatnak már több lezárt szakasza (pl. néprajzi tárgyak, vendéglátóipari berendezések stb.) után egy kiemelkedő pontjához érkezünk: a nagyobb közérdeklődésre számot tartó magyar képzőművészeti anyag esetében egy mindössze 1100 tételű számláló *törzsanyag* képezne – a közgyűjteményi anyag mellett – az Európai Unió hasonló értékeihez csatlakoztatható kiemelt magyar festészeti és szobrászati állományt. 2007-ben e területen a már elvégzett szakmai-tudományos felülvizsgálat nyomán a hatósági döntések rendszerezett végrehajtása a KÖH kiemelt feladata lesz. A védettség megszüntetését – a tulajdonosokkal történő egyeztetés után – helyszíni szemle előzi meg. A tárgyakkal kapcsolatos döntésről a KÖH határozatot küld. Amennyiben a műtárgy, illetve a tulajdonosa nem érhető el, úgy a megfelelő hivatalos nyilvántartások alapján kíséreljük meg a kapcsolat-teremtést. Ha ez is eredménytelen, döntéseinket hirdetőményben tesszük közzé. A folyamat értékelhető szakaszairól (pl. egy-egy művész életművének védettségi szempontú lezárása) a sajtóban és internetes honlapunkon (<http://www.koh.hu/>) keresztül rendszeresen tájékoztatjuk a közvéleményt is.

A folyamat tehát nem érinti a közgyűjteményekben levő állományt, és a határozatok kézbesítéséig a korábbi állomány is védettnek tekintendő. A felülvizsgálat eredményeként a védetté nyilvánított teljes műtárgyállomány (a magyar és külföldi műalkotásoktól a műszaki emlékeken át a könyvekig és a néprajzi tárgyakig) egy több ezer helyszínen (azaz tulajdonosnál) őrzött anyag lesz: ide számítva az egyedi tárgyakat és az akár többszázszézes darabszámú nagy gyűjteményeket is.

A fentiekből is látható, hogy több éves előzményre visszanyúló, és talán még több hónapig vagy évig is eltartó folyamatról van szó, de a védettség éppen hatályos állományáról mindenkor készséggel adunk felvilágosítást. (Hatósági működésünk elmúlt hét évében a magyar képzőművészeti vagy más jellegű védett állományból a felülvizsgálat eredményeként csaknem 1000 tárgy és 19 nagyobb gyűjtemény védettségét már megszüntettük.)

A hazai védett kulturális örökség e szigorúbb szempontok szerinti alakítását és fenntartását hivatott szolgálni a 2006 tavaszán létrehozott Kulturális Javak Bizottsága is, amely külső tanácsadó testületként (soraiban a tudomány, a közgyűjtemények és a műkereskedelmi szakma képviselőivel) minden egyes új védési ügyet megtárgyal és véleményez.

Amennyiben a fentiekkel kapcsolatban kérdése van, vagy műtárgytulajdonosként munkánkat segíteni kívánja, kérjük, keressen meg minket:

Kulturális Örökségvédelmi Hivatal – Műtárgyfelügyeleti Iroda

1014 Budapest, Szentháromság tér 6. (Postacím: 1535 Budapest, Pf. 721.) Tel.: 06 1 224 5515; Fax: 06 1 225 4985; e-mail: mutargy@koh.hu

ÚJ MŰEMLEK TÁBLÁK

A törvényben előírt feladatunknak megfelelően ebben az évben megkezdődik a műemlékek táblával való megjelölése.

A tábla a "klasszikus", '60-as, '70-es években alkalmazott kialakítást követi, egyes indokolt esetekben ettől eltérő megoldást keresünk. Elsősorban a 2001 óta "új" védésnek minősülő műemlékeket jelöljük meg, de megkezdődik az ezt megelőző időszakból felhalmozódott adósság törlesztése is.

Idén az alábbi területeken kerülnek ki a táblák:

Budapest, I. kerület	7 új és mintegy 30-40 korábbi
Budapest, VII. kerület	60 új
Sárvár	20 korábbi
Dél-magyarországi Régió	44 új
Művészetek Völgye, Kapolcs	2 új és 22 korábbi

Ezek mellett megjelöljük a Hivatal, illetve a MÁG által fenntartott műemlékeket is.

A fenti program értelmében erre az évre tervezett körülbelül 200 tábla kihelyezése várható, összesen csaknem nyolc millió forint értékben. Az első táblákkal már a Műemléki Világnap alkalmával találkozhat a közönség.

Az új év feszítettebb pénzügyi körülményei s az EU-s projektekre való felkészülés több és nehezebb körülmények között végzett munkát ró a Hivatalra. Varga Kálmán elnök tájékozódni és tájékoztatni kívánva a regionális irodák munkatársait, az elkövetkező hetekben sorra látogatja az irodákat.

HÁZUNK TÁJA

Elsőként – *Halmi Nándor* igazgató és *Gergely Zsolt*, a MÁG országbemutató programjéért felelős munkatársa kíséretében – a dél-magyarországi régiót kereste fel. Előtte Kecskeméten, a régió Bács-Kiskun megyei irodájában *Széphegyi László*, *Hajdú István* és *Völgyesi Krisztina* tájékoztatták az elnököt és az igazgatót az ott folyó munkáról s a helyiség állapotáról. A város központjában, az egykori görögkeleti templomhoz tartozó Sárkány-féle házban elhelyezett örökségvédelmi iroda kívül-belül felújításra szorul. (Az országosan védett épületről hiányzik a műemlék tábla.) Hajdú István úgy látja, hogy szerény összegből is szépen felújítható az iroda, s az ortodox egyháztól kedvező áron bérelt helyiséget mindenképpen érdemes megtartani, hiszen jól elérhetően a város központjában van. Megvitatták a működéssel, a hatósági felügyeleti munkával együtt járó feladatokat.

Szegeden is főleg ezekről a kérdésekről esett szó az iroda jól karbantartott műemlék épületében. Az elnök elmondta, hogy noha idén kevesebb jut működésre, mint tavaly, várhatóan lesz pénz Szegeden is, Kecskeméten is a legszükségesebb felújításokra. Az EU-s projektek miatt tetemesen nőhet az ügyszám, a felügyeletre, a régiókra több munka hárul. Ezért elsősorban létszámot, de az infrastruktúrát illetően is várható fejlesztés. Halmi Nándor hangsúlyozta, hogy a régió években át kimaradt a létszámfejlesztésből. Szóba került a műemléktáblák elhelyezése is. Gergely Zsolt a MÁG Országbemutató Programjának a Dél-alföldi régiót érintő előkészítéséről adott tájékoztatást.

Szóba került, hogy a Hivatal átáll a statisztikai régiók rendszerére, ez azonban sem a szegedi, sem a pécsi irodát nem érinti. Az elnök kiemelte a regionális fejlesztési ügynökségekkel való kapcsolat fontosságát. Az ügynökségek – tette hozzá – egyébként bejelentették, hogy szívesen vennének részt örökségvédelmi képzésen.

A beszélgetésen mind Széphegyi László, mind *Béres Mária* felvetették, hogy a három nagy megyét átölelő régióban nemcsak a nemcsak az elintézésre váró ügyek száma nőtt, hanem a nagy távolságok miatt csaknem évi 120 ezer kilométert kell utazniuk.

Az utazásról Keszthelyen is szó esett, de *Lázár Gabriella* irodavezető szerint a kocsishasználattal nincs gond. Informatikai fejlesztést viszont szükségesnek tartanak. A beszélgetés során többen is hangsúlyozták az örökségvédelmi hatástanulmányok jelentőségét. Martinné Staszny Éva bemutatta a Balatonfüredi Fejlesztési Tervhez kapcsolódó környezeti hatástanulmányt. A kibontakozó vitában felvetődött, hogy "ki fizesse a révést", azaz ki állja a hatástanulmány(ok) költségeit. A beruházó? A kivitelező?

Mind *Varga Kálmán* elnök, mind a régió munkatársai úgy látják, hogy a régészeti lelőhelyekben és műemlékekben rendkívül gazdag területet erősíteni kell. Mind ő, mind a munkatársak fontosnak tartották az ügyintézés és az engedélyezés egységes szemléletét. Lázár Gabriella kiemelte a MVTI-vel való "legendásan jó" kapcsolatukat. Belényesiné Sárosi Edit a régészeti területek és a lakóhelyfejlesztés gondjairól számolt be. Hosszas eszmecsere folyt az irodához tartozó területekről. Ha a statisztikai régióhoz kívánunk tartozni, mondta az elnök – márpedig az élet és az Európai Unió gyakorlata ebbe az irányba húzza a Hivatalt is –, akkor előbb utóbb számot kell vetni a terület újrafelosztásával. Erre két hónapot kaptak az irodák.

– 12 –

ICOMOS NYILATKOZAT

A Tokaj-Hegyalja Kultúrtájként jegyzett világörökségi terület kapujában Szerencsen, a legfontosabb főközlekedési út melletti területen szalmatüzelésű erőmű építését tervezik.

A tervezett erőmű szöges ellentétben áll Szerencs város jelenlegi rendezési tervével, amely ezen a területen csak 9 méteres magasságot engedélyez. Az erőmű zavaró helyre települ, a több tömbszerű épületből álló együttes tájidegen. A tervezett sematikus együttes egyes részeinek 34 m-t megközelítő 10 emeletnyi magassága durva látványelem a világörökségi védettségu területen. Megjelenése súlyosan veszélyezteti a tájra jellemző értékek megőrzését, a világörökségi terület védelmét.

Az ICOMOS a Világörökség Bizottság állandó műemlékvédelmi szakértő testülete. Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottságának kötelessége felhívni a figyelmet a tervezett beruházás veszélyére, ezért tiltakozik a szerencsi szalmatüzelésű erőmű tervezett megépítése ellen. Megvalósítása sérti a Tokaj-Hegyalja Kultúrtáj, a tokaji borvidék világörökségi területet, látványa tönkre teszi a tájat. Tüzelőanyag ellátása csak külső területekről történhet, ami a környezetre jelent különös veszélyt. Az ICOMOS MNB felhívja az építetők és a város vezetőinek a figyelmét, hogy a helyszín körületekintő kijelölésével, kihasználatlan ipari együttesek hasznosításával olyan helyszínen és olyan technológia megvalósításával valósítsák meg elképzelésüket, ami megjelenésével nem veszélyezteti a világörökségi terület kultúrtáji értékeinek védelmét.

TOMPOS LILLA

"SZABADSÁGKORI JEL" ÉS "DÍSZ-MAGYAR ÖLTÖZET"

NÉHÁNY SZÓ A MAGYAR DÍSZÖLTÖZET TÖRTÉNETÉRŐL

A díszmagyar sokak véleménye szerint csupán agyondíszített, a történelmi múltat historizáló, fölösleges cifrasággal felidéző, nevetséges öltözet. Lépünk azonban közelebb hozzájuk, és beszéssük valójukat. Nem csak a szabás- és díszítésmódról, cégjelzésük révén a készítésükről, átalakításukról, továbbélésükről szerezhetünk tudomást, de írott és képi forrásokkal egybevetve az egész 19. századi magyar történelem változásai, rezdülései tükröződnek bennük. Az 1825. évi országgyűlés, amelytől a hazai polgári átalakulás reformkornak nevezett időszakát számítja a történetírás, a viselettörténet szempontjából is fordulópontot jelentett, -soha annyian nem öltöztek korábban magyar ruhába, mint ezen alkalomra. Ekkortájt nevezték el az öltözet egyik fontos részét, a derékban szabott dolmányt – a rendőrmisztéri jelentés szerint holmi "gonosz célzattal" – Attila hun fejedelem után atillának. Divatja gyorsan terjedt, az 1832-36. évi országgyűlésen a tárgyalási terembe kizárólag ebben léphettek be a részt vevők, az ülést levezető elnök ezekkel a szavakkal utasította ki a szabály ellen vétőket: "Kik magyar ruhában nincsenek, takarodjanak ki, vagy menjenek a galériára!"

A francia forradalom hatására fekete-vörös színbe öltöztek a hazafiak, de így öröklítették meg portréján Liszt Ferencet, Erkel Ferencet, Petőfi Sándort, és halála után Batthyányi Lajost is vörös gombos fekete dolmányba öltöztette a festő, Barabás Miklós. Nem volt véletlen tehát, hogy a szabadságharc leverése után a zsinóros dolmány és a veres szegélyű fekete szalag, vagy bárminemű "szabadságkori jel" viselését büntették. Ezekben a nehéz esztendőkből összefonódott az egyéni gyász és a forradalom bukásán érzett fájdalom, gyülekezői szabadság híján a temetések adtak a közös megemlékezésre alkalmat. Fekete posztóba öltöztek a férfiak, fekete szőr, azaz gyapjúból kötött gombokkal zsinórral és hasonló módon "magyar gyászba" öltöztek az asszonyok is. Az 1860-as években a magyar ruha polgári változata általánosan elterjedt, hétköznapi és ünnepeken is ezt hordta a társadalom minden rétege. Az 1867. esztendő nagy eseményei, a kiegyezés, és I. Ferenc József koronázása a magyar díszviselet történetében is fordulót eredményezett. Levették a gyászruhájukat a polgárok, a fekete öltözeteket ezüsttel és arannyal, ékszerrel elegáns, alkalmi ruhává varázsolták. Ekkorra kristályosodtak ki azok a formák, amelyek a férfióltözetre a huszadik század derekától jellemzőek voltak: a könyékig érő, hasított ujjú mente, amelyet többnyire vállra vetve viseltek az el-



térő színű atillán, és a selyemfonalból géppel hurkolt magyar nadrág. Lábakat hosszúszerű, sarkantyús csizmába bújtatták, fejükre tollforgós süveget tettek. Az ékszer, a nagy és kis gombok, az öv, a dísz szablya a mentekötő, a süvegforgó, és a sarkantyúk tették a díszruhát igazán pompássá. Ettől az időtől kezdve készítették azokat készletben, árulták nagy dobozban, ahogyan a század végétől fogva a dísz- és gyászruhákat – egy új ruhatárhoz mindkettőre szükség volt – nagy utazóbőrönddel együtt kapták meg a megrendelő.

A tisztséget nem viselő nők számára kevesebb öltözet készült, kevesebb is maradt ránk. A ruhák sziluettjét a nyugat-európai divat határozta meg: mell alatti szabásvonal a 19. század elején, majd az 1867-es koronázásra az abroncsos, egyébként is hatalmas méretű szoknyákat 3-3,5 méteres uszályal varrták. A halcsontos karcsú ruhaderékhoz buggyos ujjak illettek, csipkekötény borult a szoknya elejére, pártájukhoz, főkörtöjükhöz fátylat tűztek. A díszruhák egyre inkább különböztek a nappal hordott divatos ruhadaraboktól olyan nyira, hogy az 1870-es, 80-as évek tűrnűrös (farpárna) pikáns párizsi hóbertot nem is tudták összeegyeztetni a magyar tradíciókkal. Ekkortájt született meg a máig használatos terminológia is, talán éppen a bécsi világkiállításán remekül szerepelt Alter és Kiss szabómesterek "aranyos- zsinóros dísz- magyar öltözet" nyomán. A millenniumi ünnepekre az egész ország készülődött, a budai vár történelmi felvonulására igyekeztek feleleveníteni a középkori sajátosságokat. Apródok és mellükön uruk címerpajzsát viselő heroldok kísérték a főurak barokk-kori, bársonyba öltözött arisztokratákat, akik még lovaikat is 17. századi takarókkal borították le. A múlt felidézése közben jöttek létre a viselettörténeti szempontból nézve szeretlen, jelmezszerű megoldások.

IV. Károly koronázása 1916-ban volt az utolsó nagy alkalom, amikor az arisztokrácia képviselői díszruhát öltöttek. Jellemzően a korábbi századok ruhadarabjaiból komponálták meg azokat, a háború okozta ínség rányomta bélyegét a ruhákra és az ünnepekre is. A trianoni békekötés után ismét feléledt a törekvés, hogy megtalálják a középosztály számára is a célszerű magyaros díszruhákat. Ferenczy Ferenc belügyminiszeri titkár írt ki pályázatot, amelynek hatására megalkották a reformkor által ihletett zsinóros, fekete bocskait. A "fekete magyar" elfogadottá vált az estélyeken, és az esküvőkön is, de ezzel protestált Ferenczy Ferenc Hitler hatalomra jutása ellen, és Bajcsy-Zsilinszky Endre is ebben ment a Parlamentbe. A nők számára a magyaros ruhadivat legismertebb személyisége *Tüdős Klára* tervezett ízléses, kvalitásos együtteseket, amelyeket Pántlika Szalonjában árúsított.

A II. világháború véget vetett a díszmagyar történetnek. Bár a törekvés, hogy öltözetünkkel nemzeti identitásunkat kifejezzük tovább él, és keresik a tervezők ennek célszerű, tetszetős formáját. ■

DR. PAPP ERZSÉBET

ÁSZÁR, AVAGY A KÖZHIVATALNOK ÖRÖME

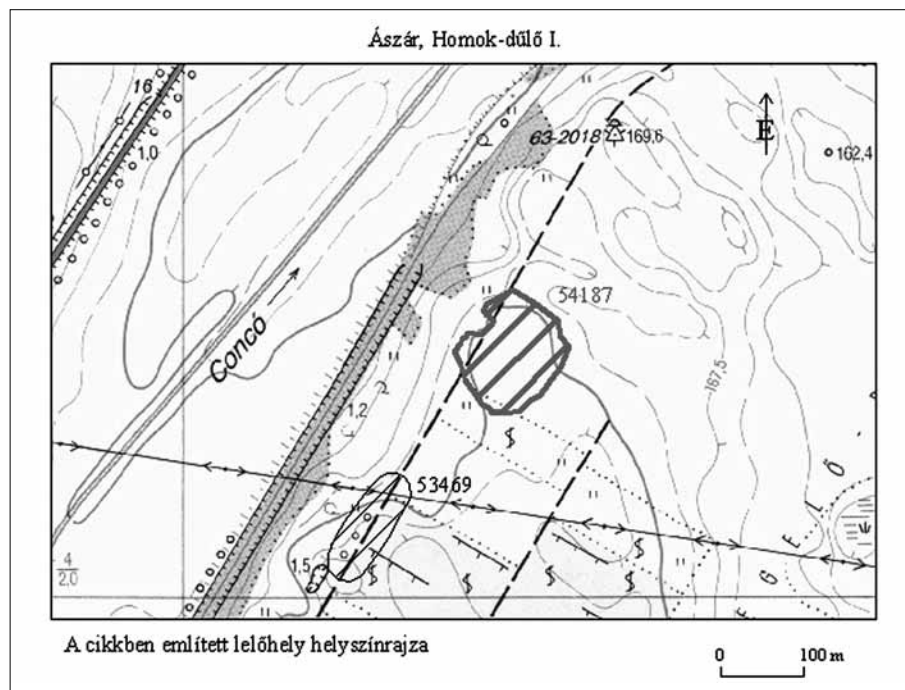
IGAZ TÖRTÉNET EGY BAKONYALJAI TELEPÜLÉS KULTURÁLIS ÖRÖKSÉGÉRŐL

Ez a történet nem véletlenül lát napvilágot az Örökség hasábjain, mint ahogy nem véletlen az sem, hogy ennek a közel 19 km² területű, megközelítőleg 1800 lakosú, nyolc műemlékkel és 17 általánosan védett, nyilvántartott régészeti lelőhellyel büszkélkedő Komárom-Esztergom megyei településnek honlapján olyan mondatokat olvashatunk, mint: "A község Árpád-kori település... Területén középvaskori leleteket is találtak." Azt is írják, hogy a község már a római korban jelentős település, a hadi úthálózat egyik kiemelkedő jelentőségű csomópontja volt. Az itt előkerült, Kr.u. 148-ból származó római katonai diploma jelenleg a British Museum tulajdona, a helyi iskola alapításakor felszínre kerülő *ászári ezüst kincs* pedig a Magyar Nemzeti Múzeumban található. A múlt emlékeinek kutatásakor a régészek, az örökségvédelem területén munkálkodó *közhivatalnokok* sajnos gyakran találkozhatnak olyan *ügyfelekkel*, vagy olyan építési vállalkozókkal, beruházókkal, akik gazdasági érdekeik, vélt vagy valós jogaik védelmében vitatják a lelőhely létezésének tényét és a védelemben vétel indokoltságát, s akik minden eszközzel akadályozzák

akkor nebéz lesz utat találnia a jövőbe." Szép gondolat.

A történetünk kezdetén említett, Ászáron előkerült nagyjelentőségű *ászári ezüst kincs* mellett természetesen nem hanyagolható el azoknak a leleteknek a története sem, amelyek jelenleg a tatai Kuny Domokos Megyei Múzeumban találhatók.

Amikor a KÖH Dokumentációs Igazgatósága 2006. februárjában újdonsült hatósági jogkörével élve megkezdte az ún "ex lege" általánosan védett régészeti lelőhelyek egyedi határozattal történő nyilvántartásba vételét, az Ászáron található lelőhelyek az elsők között szerepeltek. A nyilvántartásba vétel Takács Károly terepbejárásról készített jelentése alapján történt. A terepbejárás indoka településrendezési tervhez örökségvédelmi hatástanulmány készítése volt. Közigazgatási hatósági határozattal vettük nyilvántartásba többek között a *Külső-legelő dűlő* lelőhelyet, amely a Concó patak és a tőle 1,5 km-re lévő ér között található és ahol középkori, népvándorláskori telepnyomok jelzik a múlt emlékeit. A *Homok-dűlő* lelőhelyen, amely részben e cikkből megismert házaspár ingatlanán helyezkedik el, és amely az előző lelőhelytől D-re lelhető fel, őskori, Árpád-kori, középkori leletanyagot találtak. Az 1890 és 1992 között működő, egykori gyártelep területén fennmaradt *Keményítőgyár-telep* lelőhelyen későbronzkori, Árpád-kori, középkori településnyomok, a *Diófa utcától délre* lelőhelyen nagy kiterjedésű őskori és Árpád-kori telepnyomok azonosíthatók. Az Ászár központi részén lévő dombon a *Katolikus templom és környéke* lelőhelyről középkori kerámiák kerültek elő. Maga a 18. századi, barokk katolikus templom pedig Magyarország műemlék-jegyzékében (1990.) és 2002. óta a KÖH központi hatósági nyilvántartásában is ismert műemlékként szerepel. E történetet olvasva, valószínűleg már senkit sem lephet meg, hogy a település 2007-2013-i fejlesztési elképzelései között megtalálható a római katolikus templom körüli műemléki környezet kialakítása is. ■



a régészeti lelőhelyeket védeni szándékozó hatóság képviselőit. Az ügyfelek képviselőiben eljáró jogi képviselők ilyen jellegű megkeresése is kellemetlenül érinti a munkájukat végző szakembereket.

Ez év elején viszont kellemes élményben volt részem, amikor is egy rokonszenves nyugdíjas, budapesti házaspár azzal keresett meg telefonon, hogy elmondják, milyen öröm, micsoda boldogság volt értesülniük, hogy ászári telkükön régészeti lelőhely található. Megvallom, első pillanatban, kissé kételkedve hallgattam a házaspár egymás közlendőjét megerősítő, lelkes, kedves szavait. Ám meggyőződve őszinte lelkesedésükről, felajánlottam: fáradnának be a Hivatalba, s nézzük meg együtt a lelőhelyre vonatkozó iratokat, dokumentumokat. Örömmel éltek lehetőségggel. A személyes találkozás, ha lehet, még kellemesebb élményt nyújtott. Egy pillanatra sem rejtették véka alá örömeiket, amelyet a telkükön található leletek szereztek nekik, és amelyekre, állításuk szerint, az egész család oly büszke. Tanulmányozva a helyszíni szemléről készült jelentést, a lelőhely elhelyezkedését jelölő térképet, elmondták, miért fontos egy ember s egy család számára a történelmi múlt ismerete. "Akinek nincsenek gyökerei, nem tudja, honnan jött, nebezen tudhatja, merre, hová tartson. Ugyanez áll a nemzetre is, amely ha nem kutatja múltját, és nem őrzi annak emlékeit, kulturális örökségét,

ÉRI ISTVÁN

KORONÁS CÍMER EGY MŰEMLÉK CSÚCSÁN - 1949-BEN?

A Műemlékek Országos Bizottsága azidőtájt amúgy sem gondtalan életét a fordulat évében még a címerkérdés is nehezítette. A Népgazdasági Tanács 120/1949. számú határozata 5. pontjában ugyanis meghagyta a MOB-nak: "vegye vizsgálat alá, hogy egyes reprezentatív műemlékek a régi címerek meghagyása mellett miként láttassanak el a népköztársasági címerrel is." Erre a rendelkezésre a Közlekedési- és Postaügyi Minisztérium még rátett egy lapáttal. Előírta, hogy "a régi címer mellett azonos nagyságban és kivitelben" kell az új címet elhelyezni.

A MOB elszabotálta ezt az agyament utasítást. Nem adott ki irányelveket arra vonatkozóan: hogyan lehet megoldani a gordiuszi csomót? Nem térhetett ki azonban jó néhány konkrét esetben a döntés vagy a vélemény kinyilvánítása elől. Így például, amikor a VIII. kerületi pártbizottság és a Magyar Nemzeti Múzeum MDP szervezete (!) együttesen kifogásolta a múzeumépület főhomlokzatának timpanonjában látható koronás címet. *Mihalik Sándor* főigazgatóhelyettes udvariasan megkérdte a MOB állásfoglalását. Egyúttal megemlítette, hogy a főlépcsőházban viszont az 1848-as emlékkiállítás megrendezésekor a Kossuth-címet helyezték el. A válasz a timpanon címerére vonatkozóan egyértelműen elutasító volt. A Kossuth-címer esetében a múzeum döntésére bízta annak jövődő sorsát. (Megmaradt.)

Elképzelhető tehát, hogy a kaposvári vármegyeház, a kecskeméti városháza és a színház, a tatai volt Eszterházy kastélyban működő kórház tanácstalan, műemlékügyekben járatlan vezetőinek megkereséseire milyen meggondoltan, szakszerűen, de támadhatatlan érveléssel kellett válaszolni. Többnyire pozitív, a kifogásolt címerek megmaradását támogató döntés született. Egy esetben azonban nem volt könnyű dönteni. Ez a veszprémi Tűztorony csúcsán ékeskedő, kétméteres, aranyozott kovácsoltvasból készült címer volt.

Fontos tudni, hogy 1946. február elseje, a Magyar Köztársaság kikiáltása utáni időszakban, rendszeressé vált a magyar címer fölötti korona eltávolítása. Számos esetben ez vandál beavatkozással történt. Főleg patinás középületek homlokzatáról, az esetenként műalkotásnak tekinthető szobor vagy kerámia kompozíciók elcsúfításával, letakarás, kivésés, lefestés útján. Veszprémben a Tűztorony címere ellen 1949 júniusáig nem merült fel kifogás.

1949. június 27-én azonban *Harmath Jenő*, Veszprém vármegye alispánja (ne feledjük, még a tanácsrendszer bevezetése előtt vagyunk!) szigorú határozatot hozott. "Több oldalról merült fel kifogás – így a határozat – amiatt, hogy a veszprémi Tűztorony tetején levő címeren a jelenlegi demokratikus köztársasági államrendünkkel össze nem egyeztethető módon a királyság intézményére emlékeztető korona látható...miután a korona eltávolítása iránt folyamatba tett intézkedések eddig eredménytelenek maradtak...Utasítom Veszprém m. város polgármesterét, hogy a korona eltávolítása...leboncolásához szükséges előkészületeket két héten belül tegye meg."

A polgármester rögvést a MOB-hoz fordult, engedélyt és szakértőt kérve a munkához. (A feladat, a vascímer "lefejezése" kivihetetlennek tűnt.) A MOB szerette volna elhárítani a mindenképpen értelmetlen döntést. Ezért a minisztérium állásfoglalását kérte.

Oka volt rá. Az 1949 folyamán a már addig bekövetkezett és még várható személyzeti és ügyintézési változtatások árnyékában, a mindent ellenőrizni és irányítani akaró felügyelet megszigorodását észelve, a MOB elnöke igyekezett kényes ügyekben a felelősséget legalább is megosztani. A közgyűteményi ügyosztály frissen kinevezett vezetője, *Kardos László* volt, aki a NÉKOSZ feloszlása után büntetésből került a VKM-be. Munkatársaival 49 nyarán már javában dolgoztak az új múzeumi és műemléki törvényen, amely nemsokára a MOB-nak is betette a kaput.

Kardos két hét múlva közölte határozatát: "Felhívom, hogy



a veszprémi tűzjelző(sic) torony tetején lévő magyar címerrel a korona eltávolítása érdekében tegye meg a szükséges intézkedést. A torony szépségét feltétlenül emelné az egész címer levétele."

Július 21-én *Szentiványi Gyula* főtitkár már fogalmazta is a városnak küldendő leiratot. *Gerevich Tibor* – mint mindig – ebbe is belejavított. Szó szerint belevetette a Kardos-levél szövegét és hozzátette: "célszerű volna a toronygomb eltávolítása is." Arra is figyelmeztetett, hogy a villámhárítóról azért ne feledkezzenek meg.

Figyelemre méltó, hogy sem a VKM, sem a MOB vezető tisztviselői júliusban még nem tudták, hogy augusztus 20-án új alkotmányt és ennek megfelelően új címet kap az ország! Most már nem a korona, az egész címer eltávolítása vált aktuálisá. A karcsú és magas tornyot tehát felállványozták, a kovácsoltvas címer és vaskos tartórúdját kiemelték, és a Bakonyi Múzeum pincéjébe száműzték. Helyén kiemésen az ótágú csillag díszelgett, egészen 1956. október 25. délutánjáig.

Ekkor *Nagy László* ácsmester "pénzért felraktuk, de levesszük ingyen" felkiáltással egy óra leforgása alatt elfürészelte a csillagot tartó vasrudat, és az lehullott. A mestert a forradalom leverése után előkeresték és neki kellett újra visszaszerelni a csillagot a toronyra.

A viszonylag épen megőrzött, 1814-ben készült impozáns címet a 60-as években a Hősi kapu/Vármúzeum állandó kiállításán már bemutattuk. A rendszerváltás után, restauráltan és újraaranyozva visszakerült a Tűztoronyra. ■

A WAGNER-HÁZ

AVAGY ÚJ HELYRE KÖLTÖZÖTT A VÁROSVÉDŐ EGYESÜLET

Tevékenységének 50 éves jubileuma alkalmából építette *Wagner János* építőmester és építész a belvárosi egykori Hatvani utcában díszes bérpalotáját a Kossuth Lajos utca 14-16. szám alatti kettős ingatlanon, ahol korábban, részben a jelenlegi közterületre is kinyúlva, leányiskola állott.

Az épület építészeti kialakítása az életmű értékeinek összefoglaló jelképe. A neoreneszánsz homlokzat, középizalattal, oszlopokkal és eklektikus erkélyekkel, díszes tetőfelépítménnyel méltán hangsúlyos városképi eleme a Belvárosnak, közvetlenül a Puskin mozi szomszédságában. A tetőfelépítmény kuriózuma volt a velencei oroszánokkal díszes névembléma: WJ.

A bejárati kapuépítmény két oldalán puttók tartják az építészeti szimbólumait az építőmester és tervező építész attribútumait. A gyermekek kezében a vakolókanál és a kalapács, valamint a vonalzó és a rajzón látható. A Budapesti Városvédő Egyesület a kapubejárattól jobbra eső háromszintes egykori üzletet kapta meg. Korabeli dokumentumok bizonyítják, hogy ezen a helyen Dreher Ignác és Fia, később egy örmény szőnyegkereskedő üzlete volt. (Az 1847-ben alapított üzlet nem a közismert sörgyáros Dreher-család nevéhez fűződik, Dreher Ignác ugyanis a Pesti Polgári Sebészeti Műszerkészítő és Kézműves Céh jeles tagja volt.) Az elmúlt évszázad alatt a ház sokat vesztett régi fényéből, értékei pusztultak, díszei megfogyatkoztak, noha Budapest ostromakor jelentősebb kár nem érte. Mégis hiába keressük egykori díszes mahagónis liftjét, háromszintes üzleteit, nemes aranyú öntöttvas lizénás üzletportáljait. Wagner János építész jelképei is eltűntek a főhomlokzatról és a tetőfelépítményről a Velencei oroszán és a WJ embléma és a korabeli tetőablakok 1993-ban.

Wagner János építész egész családja az építészetnek szentelte

életét. A ma is élő leszármazottak számon tartják Wagner János és a család életművét.

A fiatal Wagner Jánost a pesti építész céh számára készített sikeres mestervizsgálata eredményeként 1844-ben felvették a pesti építőmesterek közé. Korai munkái közül – Winkler Mihály lakóháza – a Világörökséghez tartozó Duna-parti háromemeletes épülete ma is áll, ez az egykori Alsó Dunasor 12. számú, most Belgrád rakpart 23. számú épület.

Tevékenységének legjelentősebb része a főváros jeles épületeinek kivitelezése volt. *Feszl Frigyes* és *Ybl Miklós* tervei szerint számos épületet épített, mint például a Pesti Vigadót és a Múzeum körüli Unger-házat. Nevéhez fűződik a pesti evangélikus gimnázium Sütő utcai épülete, amelyet *Frey* és *Gerster* építészek terve szerint épített. Saját tervezése volt a Kecskeméti utca 7. számú műemlék épület és a sajnálatosan lebontott rózsadombi, a Güllaba türbét körülvevő zárt udvaros romantikus és moreszk elemeket tartalmazó építmény, a Wagner-villa – amely a Rózsadomb városképét Pest felé koszorúzta. Közeliében jelenleg az egykori SZOT szálló irdatlan tömege hivalkodik.

A jeles mester munkásságának 50 éves jubileuma alkalmából emelt belvárosi palota immár nemcsak Wagner János építész és családjának hírnevét öregbíti, de a régi háromszintes üzlethelyiséggel otthona lett a Budapesti Városvédő Egyesületnek is.

Wagner János emlékezete címmel a Belvárosi Helytörténeti Klub március 29-én 17 órai kezdettel tart megemlékezést az Aranytíz Budapest V. ker. Arany János utca 10. sz. művelődési központban. Ugyanitt március 10-én nyílt meg a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal budapesti munkáinak bemutatója MUSTRA 2006. címmel.

ROP – KÖSZEGRE

Huber László polgármester vezetésével programelőkészítő tárgyalásra került sor február 28-án Kőszegen, a Városháza dísztermében. A KVI 2005. évi sikertelen pályázati kezdeményezése után a város elsőrendű turisztikai vonzerejét adó *köszegi Jurisics vár felújítására és turisztikai fejlesztésére* Kőszeg Város Önkormányzata újabb pályázatot kíván benyújtani a Regionális Operatív Program állami támogatásának elnyerése érdekében. A mintegy 1,2 milliárd forint összegű program – önfenntartó módon, a közművelődés mellett – a turisztikai szolgáltatások magasabb minőségű biztosítását tűzte ki célul. Ehhez, partnernként, a Kincstári Vagyon Igazgatóság s a Vas Megyei Önkormányzat Vas megyei Múzeumok Igazgatósága is csatlakozik.

Történészek, régészek, építészek és idegenforgalmi szakemberek aktív részvételével megfogalmazott, a köszegi vár egyediségét, sajátosságait és történetéből fakadó programelemeket összegyűjtő koncepció részletes kidolgozásához a soron következő tárgyalására segítségül hívják a vár korábbi tervezőit és kutatóit.

– *ivicsics* –

A KULTURÁLIS FŐVÁROS ÚJ KÖNTÖSBE ÖLTÖZIK

Magyarországon egyedülálló kulturális infrastruktúrával és nemzetközi szinten is versenyképes idegenforgalmi látványosságokkal készült Pécs 2010-re, amikor viselheti az Európa kulturális fővárosa címet. Öt részprojektből áll a nagyprojekt, a négy év alatt soha nem látott fejlődés előtt áll a város. A 35 milliárd forintból régi városrészeket rehabilitálnak, új épületeket emelnek, közterületek kelnek életre. Barnamezős beruházás keretében létrehozzák a Zsolnay kulturális turisztikai negyedet a porcelángyár területén, ahol a termelőrészeleget egy helyre telepítik, és a fennmaradó rész lesz a kultúráé. Felépítik az ország legkorszerűbb vidéki zenei és konferencia-központját. A megyei és városi könyvtár bázisán alakítják ki a Dél-dunántúli Regionális Könyvtár és Tudásközpontot. Elkészül egy olyan nagy kiállítótér, amely alkalmas lesz monumentális művészeti alkotások korszerű időszaki bemutatására. A belvárosi utcákat, utakat, tereket – a lehetőségekhez mérten – az autók helyett inkább a gyalogosok foglalhatják el, a parkok megszépülnek, alkalmasak lesznek kikapcsolódásra. Új köntöst kap Tettye, valamint a Széchenyi, a Búza, az Indóház, a Kossuth, továbbá a 48-as tér, illetve a környező utcák.

A pécsi kulturális ipari klaszter nagyprojektjén kívül azonban számos egyéb kiegészítő programok is megvalósulnak. Ezek közé tartozik a Kreatív Kutatási és Kísérleti Központ, a Digitális Média Kutatóintézet, a Pécsi Digitális Animációs Tudásközpont, valamint a Greenhill Filmstúdió.

– *VG nyomán* –

ALFÖLDI VÁROSOK BELVÁROSAINAK REHABILITÁCIÓJA

Hajdúsámson – A város Önkormányzata a városközpontot érintő, több éve zajló rehabilitáció legutóbbi szakaszának munkálataira 146,6 millió forintot nyert ROP-2.2.1 pályázaton, melyből 2005. decemberétől egy évig tartó projekt során nagy jelentőségű építészeti rekonstrukciókat végeztek. (KulturPont)

Bővebb információ: http://www.kulturpont.hu/content.php?hle_id=10533

Mohács történelmi belvárosa rehabilitációjának második üteme – Mohács Város Önkormányzata a belváros rekonstrukciójára 443,8 millió forintot nyert ROP-2.2.1 pályázaton. A 2006 júniusától csaknem két évig tartó beruházás során több belvárosi utca is megújul, kicserélik a burkolatokat, az utcabútorokat, a lámpákat, helyreállítják a szobrokat és megszépítik a zöld területeket is.

Bővebb információ: http://www.kulturpont.hu/content.php?hle_id=10530

Kalocsai városközpont-rehabilitáció – Kalocsa Város Önkormányzata a városközpont felújítására 539,1 millió forintot nyert ROP-2.2.1 pályázaton. A 2005 júniusától 2006 novemberéig tartó munkálatok során átalakították a városi filmszínházat, a sétálóutca környékét parkosították, kicserélték a Búzapiac tér, valamint a környező parkolók burkolatát és az utcabútorokat, valamint helyreállították és akadálymentesítették a belvárosi utcákat és új parkolókat alakítottak ki.

ERZSÉBET KIRÁLYNÉ EMLÉKÉV GÖDÖLLŐN

A közelmúltban sajtótájékoztatót jelentette be Révész T. Mihály, a Gödöllői Királyi Kastély igazgatója, hogy idén gazdag, változatos programokkal várják a vendégeket a kastélyban. Az Erzsébet királyné emlékévé három évfordulóhoz kapcsolódik: 170 évvel ezelőtt született Erzsébet bajor hercegnő, 150 éve járt először férjével hazánkban és 140 éve, 1867-ben koronázták Magyarország királynéjává. A megemlékezéshez csatlakozik a Gödöllői Városi Múzeum, amelyben március 10-től a királyi család kultusza címmel nyílik kiállítás. A Gödöllői Városi Könyvtár és a Budapesti Történelmi Múzeum, ahol egykor Erzsébet budai lakosztálya volt, ugyancsak kiállítással emlékezik a királynőre.

A Gödöllői Királyi Kastély állandó kiállítási termeit – másfél hónapig tartó felújítási munkák után – február 13-án nyitották meg újra, Erzsébet királyné egykori, a fényképek alapján hűen rekonstruált lakosztályával és személyes tárgyaival. Újdonság, hogy egy ruhaszalonn elkészítette Erzsébet koronázáskor viselt ruháját, amelyet a kastély dísztermében kiállítottak.

Az év során számos eseményre kerül sor a kastélyban: Lesz gyermekrajz-pályázat, Erzsébet hasonmásverseny, koronázási hétvége, könyvnap sokadalom, előadások, koncertek, lovasverseny, családi nap, szavalóverseny és még számos érdekes program.

Információk: www.kiralykastely.hu

AZ ICOMOS MAGYAR NEMZETI BIZOTTSÁG EGYESÜLET FELHÍVÁSA

MŰEMLEKVÉDELMI CITROMDÍJ 2007. ODAÍTÉLÉSÉRE

Mivel lehet kiérdemelni a CITROM-ot?

(Csak magyarországi jelöléseket fogad el a kiíró ICOMOS MNB!)

- 1.) A legsikertelenebb új beépítésért, átalakításért történelmi környezetben.
- 2.) A legtokéletesebben felresikerült műemléki helyreállításért, a méltatlan hasznosításért.
- 3.) A legjobban kidolgozott, példaértékű épülethibáért (épületszerkezet, pótlás, kiegészítés, stb.)
- 4.) A legmegragadóbban felresikerült épületszínezésért.
- 5.) A élő műemlék (növényzet, kert, táj, tó stb.) leginkább maradandóra sikerült károsításáért.
- 6.) A leginkább műemlék-szerű rekonstrukcióért: műemlék (citrom) pótlásért.
- 7.) A leghosszabb ideje húzódó műemlék-helyreállításért.
- 8.) A legmeggyőzőbb álműemlék építéséért.

Jelölés:

Bárki jogosult jelölés benyújtására e-mailben (secretariat@icomos.hu), vagy levélben (ICOMOS MNB Egyesület, 1535 Bp., Pf. 721). *Határidő: 2007. március 31.*

A Műemléki Világnapon válik nyilvánossá, hogy mely mű érdemelte ki a 2007. évi CITROM-ot.

E SZÁMUNK SZERZŐI:

Bagdány Judit, dr. jogász – KÖH, TKI
Buzinkay Péter, dr. művészettörténész
 KÖH, Műtárgyfelügyeleti Iroda
Csányi Éva építészmérnök, igazgató
 MÁG
Fejérdy Tamás, dr. építész

KÖH, elnökhelyettes
Harriet Devlin építész (Anglia)
Nagy Zoltán újságíró Örökség
Órsi Károly, dr. tájépítész
Turok Margit
 KÖH, Műtárgyfelügyeleti Iroda

Várallyay Réka művészettörténész
 KÖH, TKI
Weisz Attila építész
 Transylvania Trust, Kolozsvár, Románia

ÖRÖKSÉG – A Kulturális Örökségvédelmi Hivatal tájékoztatója – ISSN 1786-7894

Felelős kiadó: dr. Varga Kálmán elnök; Szerkesztőbizottság: Bugár-Mészáros Károly, Deák Ildikó, dr. Deme Péter (elnök), dr. Durczi Zsuzsanna, Farbakyné Deklava Lilla, Hack Róbert, Nagy Gábor, Nagy Levente, Özvegy Györgyi, Róna Katalin, Somorjay Sélysette, Turok Margit;

Főszerkesztő: Nagy Zoltán

A szerkesztőség címe: 1014, Budapest, Szentháromság tér 6; Telefon: 224-5281, fax: 224-5282, e-mail: orokseg@koh.hu
 Laptervező: Lelkes Design Bt., www.lelkesdesign.hu; Nyomdai kivitelezés: Stádium Nyomda Kft. Telefon: 455-5050



Hild József két épülete: felül a bajnai Sándor-Metternich kastély, alul az egeri Székesegyház madártávlátóból
A légifelvételket a Civertan Bt.-nek köszönjük.

